

In tijden van nood

Wederopbouw na tsunami

Veerkrachtige lokale organisaties maken het verschil

Inhoud

	EDITORIAAL: EEN LANS VOOR SOCIALE BEWEGINGEN	4
I	STAP VOOR STAP HELPEN AAN WEDEROPBOUW - CWM INDIA	6
II	NIEUWE MIDDENVELDSPELERS IN HET NIEUWE ACEH - KSBSI INDONESIA	9
III	IN TIJDEN VAN NOOD KENT MEN ZIJN VRIENDEN - NWC SRI LANKA	19
IV	NOODHULP EN WEDEROPBOUW: AANBEVELINGEN	29

Coördinatie:

Jef Van Hecken, Coördinatie Tsunami - Programma,
Wereldsolidariteit-Solidarité Mondiale (WSM)

Auteurs:

Jef Van Hecken, WSM Programmabeheerder Azië
Lut Vansant, voormalig staf lid Internationaal Instituut voor Arbeidsvraagstukken,
Brussel
Emiel Vervliet, voormalige lector aan de Sociale Hogeschool te Heverlee

Met de medewerking van:

Fedra Vanhuysse, Patrick Van Durme, Ann De Jonghe, Andre Kiekens, Ellen Verryt, Bart
Verstraeten, Marie-Line Simon

Foto's:

Wereldsolidariteit - Solidarité Mondiale

Lay-out en druk:

Gevaert graphics

Uitgever:

Wereldsolidariteit vzw
Haachtsesteenweg 579
1030 Brussel
België
wereldsolidariteit@wsm.be

In tijden van nood

Wederopbouw na tsunami

Veerkrachtige lokale organisaties maken het verschil

EDITORIAAL: EEN LANS VOOR SOCIALE BEWEGINGEN

“Noodhulp is belangrijk. Maar werken met plaatselijke organisaties heeft een duidelijke meerwaarde.”

(Emiel Vervliet, in Visie 11 december 2009)

Natuurrampen mobiliseren, niet alleen in de donorlanden, maar ook in de rampgebieden zelf. Vaak worden de inspanningen van lokale solidariteitsacties onderbelicht. Media coveren graag wat de internationale gemeenschap doet om het leed te lenigen. Media-aandacht helpt in ieder geval bij het verantwoordt aan de gulle schenkers waarvoor de verzamelde financiële middelen worden ingezet. Het voorbije decennium is onze wereld niet gespaard gebleven. Megarampen hebben elkaar veel te snel opgevolgd: de tsunami in zuid-oost Azië op 26 december 2004, de aardbeving in Haïti op 11 januari 2010 en de overstromingen die vanaf midden augustus 2010 half Pakistan blank zetten. In sommige media wordt aan opbod gedaan om te weten waar de meeste slachtoffers gevallen zijn.

Niet alleen de rampen en de menselijke tragiek daaraan verbonden blijven ons op het netvlies gebrand. Ook de acties en initiatieven van de gespecialiseerde noodhulporganisaties worden sterk in beeld gebracht. Het versterkt het beeld dat een sterke en gestructureerde organisatie nodig is en dat een professionele aanpak mee het verschil kan maken. Het geeft alvast de donoren en de gulle schenker een bevattelijk beeld wat er met de centen gebeurt. En de schenker ziet onmiddellijk dat zijn geld goed besteed is. Hij begrijpt dat zijn gift nodig is en ziet dat zijn bijdrage geen druppel op een hete plaat is.

Ons collectief geheugen is erg vluchtig. Na verloop van enige tijd houden we enkel een vage herinnering over van de ramp die nog steeds het dagelijkse leven van de getroffen gezinnen overhoop haalt.

Deze internationale hulpverlening, mede door de terechte media-aandacht die ze krijgt, mag ons echter niet doen vergeten dat de lokale bevolking, hoe ontredderd ook, nooit bij de pakken blijft zitten. Het zijn meestal de reeds bestaande mid-

delgrote en kleine lokale sociale bewegingen die onmiddellijk in de bres springen. Ze zoeken de spots en camera's van de internationale media niet op. Hun inspanningen blijven vaak ten onrechte onderbelicht en ondergewaardeerd. Ze zijn ter plekke actief vooraleer de internationale hulp ter plaatse is, en wat nog belangrijker is: ze blijven actief eens de internationale gemeenschap haar blik heeft afgewend en de laatste internationale NGO haar tenten heeft opgebroken. Deze lokale groepen en bewegingen blijven ook nadien, als de wederopbouw gestalte krijgt, dagelijks verantwoording verschuldigd aan de lokale bevolking waarmee ze werkt en via dewelke ze haar redden van bestaan heeft.

Deze publicatie breekt een lans voor waardering en betrokkenheid van lokale sociale bewegingen. Te vaak nog worden ze onder de voet gelopen, vergeten en genegeerd. Zij verdienen beter. Hun inspanningen verdienen gewaardeerd en gehonoreerd te worden. En daar is nog een lange weg voor te gaan. Met deze publicatie wil Wereldsolidariteit het licht laten schijnen op de aanpak van haar partnerorganisaties na de tsunami van 2004. Het zijn stuk voor stuk sociale bewegingen in Indonesië, Sri Lanka en India die zich tevoren niet specialiseerden in noodhulp. Hun bijdrage in de noodhulp, maar vooral bij de wederopbouw mag er wezen. Het lijkt geen twijfel dat hun aanpak navolging en ondersteuning verdient. Ook dergelijke bewegingen hebben nood aan extra ondersteuning en middelen om hun effectieve aanpak na rampen vorm te geven. Wereldsolidariteit is daarom blij dat het consortium-1212 van de grote noodhulporganisaties in België voor dit soort initiatieven middelen ter beschikking stelt. Daardoor kan in een gezamenlijke communicatie een beroep gedaan worden op de solidariteit van de bevolking. Ook de Belgische overheden mogen deze bewegingen niet over het hoofd zien als ze middelen in noodhulp en wederopbouw ter beschikking stellen.

Voor de terugblik en evaluatie van de tsunami-inspanningen in Indonesië en Sri Lanka hebben we beroep gedaan op twee externe experts, die vijf jaar na de ramp ter plaatse naar de

resultaten gingen kijken. Emiel Vervliet en Lut Vansant zijn beiden reeds lang vertrouwd met het internationale solidariteits- en bewegingswerk. Bovendien kennen ze respectievelijk Sri Lanka en Indonesië goed. Mede op basis van hun bevindingen heeft Wereldsolidariteit voor haar eigen aanpak niet minder dan 13 aanbevelingen geformuleerd die als dusdanig als annex zijn opgenomen.

Als lerende organisatie heeft Wereldsolidariteit uit de ervaringen met het tsunami-programma geput, om haar aanpak bij een noodhulp- en wederopbouw-programma met Haïti vorm te geven. Enkele elementen. Er werd sterk ingezet op een stevige begeleiding bij de opmaak van een integraal programma en een concreet maar haalbaar actieplan. Doelstellingen en verwachte resultaten worden helder geformuleerd door de partnerorganisaties tijdens een gezamenlijke workshop, zodat ze ankerpunten worden voor verdere uitwerking van initiatieven en voor de noodzakelijke sturing en evaluatie. Het beheer van dergelijk hulpprogramma loopt parallel met het beheer van andere programma's zodat de koers kan uitgezet worden op basis van eigen ervaringen van de betrokken organisaties. Een constante vlotte communicatie tussen Haïti en Wereldsolidariteit wordt gegarandeerd door een vlotte samenwerking

met de lokale organisaties en een permanente begeleiding door de zuidcoördinator die met WSM in de regio werkzaam is. Programma's en actieplannen houden duidelijk rekening met de ervaring, capaciteit en deskundigheid van de betrokken sociale bewegingen. Het ganse hulpproject wordt ingebed in een ook voor Wereldsolidariteit werkzaam beheerskader.

Onze dank gaat in de eerste plaats uit naar de vele lokale vrijwilligers en leiders van de bewegingen die het beste van zichzelf hebben gegeven om hun medeburgers te helpen. Deze tsunami-campagne voor wederopbouw was ook niet mogelijk geweest zonder de genereuse steun van het ACW-MOC en al haar deelorganisaties, en van de vele militanten, animatoren en Wereldburgers die de inspanningen van sociale bewegingen mee dik in de verf hebben gezet. Want in tijden van nood blijft men zijn vrienden en familie kennen. Daar krijgt solidariteit ook gestalte.

Jef Van Hecken

WSM Coördinatie tsunami-programma

15 september 2010

1

STAP VOOR STAP HELPEN AAN WEDEROPBOUW

India

Niemand blijft onbewogen als buren, vrienden, familie en gezinsleden door tegenspoed getroffen worden. Niemand kijkt onverschillig toe als het noodlot toeslaat in de eigen omgeving. Spontane initiatieven van hulp en ondersteuning, bemoediging en solidariteit getuigen van de veerkracht van mensen en groepen. Als slachtoffers een herkenbaar gezicht hebben, wordt een appèl gedaan op nabije betrokkenheid en actieve solidariteit. Mensen en groepen wachten niet tot media en buitenlandse hulp toekomen om de handen uit de mouwen te steken. Bij natuurrampen wordt hen misschien wel de regie voor de hulpverlening uit handen genomen. Maar aan initiatief en daadkracht tot hulpverlening ontbreekt het niet. Integendeel. In India telde onze partnerorganisatie Christian Workers Movement (CWM-I)¹ veel slachtoffers onder haar leden: vissers die op de kustlijn van Tamil Nadu wonen. Boten, netten, huisgerief, juwelen, geld, schoolgerief van de kinderen en ander gerief gingen verloren. De kustdorpen waar CWM-I lokale actieve groepen heeft, zijn zwaar getroffen: Chennai-Mylapore, Nagapatinam, Velankanni, Pondicherry, Cuddalore, Chingelput, Tuticorin, Colachal, Kanyakumari. Ook enkele dorpen in Kerala, Trivandrum, waren getroffen.

Nooit vergeet ik het telefoontje dat ik enkele uren na de tsunami-ramp had met Anthony. Op die tweede Kerstdag van 2004 was telefoneren de snelste manier om contact te zoeken met onze vrienden en partners in de getroffen regio's van Indonesië, Sri Lanka en India. "Ik sta hier op het strand van Velankanni met een groep vrijwilligers die lijken te verzamelen en te verbranden – een verschrikkelijke geur maar we hebben geen andere optie en dat vraagt heel wat overredingskracht voor mensen, die gewoon zijn hun doden te begraven. We zoeken beschutting, voedsel en kleden voor de vele daklozen. Kinderen zijn angstig op zoek naar overgebleven gezinsleden en moeten opgevangen worden. De vele gewonden moeten verzorgd worden. In het begin was het hier een chaos, maar stilaan komt de georganiseerde hulp op gang. We zijn hier al met verschillende ploegen de ganse dag in de weer. Ook met veel vrijwilligers die uit nabijgelegen dorpen en streken komen, die niet geleden hebben onder de vloedgolf." Anthony's stem klinkt vastberaden maar moe. Het is een moeilijk evenwicht tussen emotionele betrokkenheid en aandacht voor een goede organisatie. Twee dagen later ontvang ik de eerste foto's die niets aan de verbeelding overlaten. CWM-I aarzelt echter niet haar steentje bij te dragen om de eerste nood te lenigen:

voedsel, kleding en medicijnen worden bedeed. Ze engageert artsen om medische check-ups te doen en de nodige verzorging te verzekeren. Solidariteitsacties in lokale groepen zamelen geld in. Potten en pannen worden uitgedeeld aan gezinnen die hun huisraad verloren. Een campagne moet de tsunami-slachtoffers opnieuw leren vis te eten. Niet evident omdat de zee juist voor zoveel dood en vernieling gezorgd heeft, zodat er nauwelijks iets goeds van verwacht wordt.

CWM-I rapporteert over die eerste dagen het volgende. "Onze nationale organisatie heeft kleine groepjes vrijwilligers samengesteld en naar de getroffen gebieden gestuurd. Ze engageren zich in:

1. het verzamelen van de gestrande mensen die hun huis kwijt waren en hen naar opvangkampen brengen;
2. voedsel, water en kleding bedelen die vooraf bij de bevolking is verzameld;
3. de lijken verzamelen en verbranden in samenwerking met de lokale autoriteiten;
4. een team van medisch personeel opzetten om medische hulp te verlenen;
5. fondsenwerving en het inzamelen van hulpgoederen organiseren bij de lokale bevolking en groepen;
6. gegevens verzamelen van de schade en die data aan de bevoegde autoriteiten doorspelen en nadien toezien opdat de slachtoffers allemaal effectief geholpen worden."

Het resultaat is vlug zichtbaar. In Kumbakonam organiseren de CWM-I leden een team van zeven artsen dat op 27 december in Nagapattinam meer dan 3.000 mensen medische verzorging geeft. In zes getroffen dorpen wordt poeder gestrooid om het uitbreken van epidemieën te vermijden. Leden van CWM-I uit Thanjavur en Kumbakonam organiseren verschillende ploegen voor snelle hulpverlening. Ze zijn meer dan vier dagen constant in de weer om lijken te verbranden. De leden uit Kottar verdelen zich over Kanyakumari, Colachal, Kottilpadu, Kadiyapatinam, Mannakudy en Muttom. Ze verzamelen voedsel en kleding en verdelen die bij de getroffen vissersfamilies.

Naarmate de internationale hulp op gang komt, zet ook CWM-I de lijnen uit voor verdere actie. Afgelegen dorpjes, aan wie de georganiseerde en overheidshulp vaak voorbij gaat, worden niet vergeten. Vissers verliezen niet enkel de boot waarmee ze hun kost verdienen, maar ook hun job. De boot is dikwijls een gehuurde boot, eigendom van anderen die de subsidie opstrijken voor de verloren boot. De eigenaars worden vergoed; diegenen die hun kost moeten verdienen blijven dikwijls verweesd achter.

¹ In Sri Lanka waren vissers en kustbewoners ook de eerste slachtoffers. CWM-SL, partner van Wereldsolidariteit, stak ook hier de handen uit de mouwen en kon met de steun van Vlaamse en Duitse solidariteitsgroepen voor veel slachtoffers een rol van betekenis brengen. In deze publicatie beperken we ons tot het verhaal van CWM-I.

Op zoek naar andere inkomstenbronnen is een aangewezen alternatief. Het organiseren van vaardigheidstraining en korte technische beroepsopleidingen, maar ook het ter beschikking stellen van nieuw werktuig, een kar, een fiets, visnetten of een geit kan wonderen doen. Een kleine geste is voor de betrokkenen als een geschenk uit de hemel. CWM-I doet ook haar deel in de reconstructie van woningbouw: nieuwbouw en vernieuwbouw. CWM-I neemt 10 woningen voor haar rekening. Weeskinderen worden opgevangen en scholen wederopgebouwd. Kinderen krijgen terug schoolboeken, schriften en uniformen zodat ze terug konden aanknopen met hun vorming. Alle inspanningen zijn goed om te vermijden dat het aantal zogenaamde 'school dropouts' toeneemt. Jongens en meisjes volgen computerles, vrouwen worden aangemoedigd zich te verenigen in zelfhulpgroepen. Kleine inkomensgenererende activiteiten worden aangemoedigd: bv. kaarsen, zeep of paraplu's maken. Een uitgebreid netwerk aan sociale contacten in Tamil Nadu wordt ingezet om voor elke vraag een passend antwoord te zoeken. CWM-I richt een tsunami-team op dat ook werkt als sociale dienst om voor alle hulpvragen een passend antwoord te vinden. Tot eind 2008 komt deze groep vrijwilligers uit alle kuststreken van Tamil Nadu tweemaandelijks samen.

Netwerken en doorverwijzen naar andere meer gespecialiseerde diensten vormt een welgekomen aanvulling op de organisatie van eigen initiatieven. En daarbij erop toezien dat alle slachtoffers aan wie hulp beloofd was, die ook ontvangen. Een flinke coördinatie zorgt ervoor dat alles in goede banen geleid wordt. Daarvoor kan CWM-I rekenen op de solidaire en eensgezinde medewerking van haar leiders in alle getroffen districten van Tamil Nadu. Puttend uit eigen ervaring worden mensen aangemoedigd zich te verenigen en samen de uitdagingen tot wederopbouw aan te pakken. Het motto 'samen sterk' zegeviert. Nieuwe lokale groepen worden opgericht. Ze geven een houvast om een nieuwe toekomst op te bouwen.

Deze solidariteitsactie voor getroffen tsunami-slachtoffers en hun gezinnen, gesteund met door Wereldsolidariteit ingezamelde fondsen, wordt na drie jaar, eind 2008 stopgezet. Tientallen CWM-I leden en leiders hebben die periode een extra tandje in hun al uitgebreid vrijwilligerswerk bijgestoken. De tsunami-campagne van CWM-I wordt gedurende al die tijd gedragen door vrijwilligers, zonder enige inzet van beroepskrachten. Geen wonder dat tsunami-coördinator Mangalaraj, in Delhi de Dr. Ambedkan National Award 2009 ontvangt om de goede coördinatie en inspanningen van CWM-I te huldigen.

"We zijn een eerder kleine organisatie", zegt voorzitter Jomon, "maar we zijn gedreven en overtuigd en bereid de handen in elkaar te slaan als het moet en dat doet wonderen." Een sociale beweging is een organisatie die beweegt op het initiatief van haar leden en leiders. Mensen blijven bij tegenslag niet stilzitten, maar nemen samen de handschoen op voor een betere toekomst. Mannen en vrouwen, jongeren en ouderen nemen hun toekomst in handen, eigenhandig en bouwend op de eigen capaciteit. Ze zijn de actoren van ontwikkeling voor betere levens- en werkstandigheden voor zichzelf en hun gezinnen. En tegelijkertijd zijn ze ook de begunstigden van hun inspanningen. Dergelijke organisaties bewijzen ook vandaag, wanneer alle internationale aandacht voor het rampgebied al lang verdwenen is, dat ze voor het dagelijkse leven van gewone mensen echt het verschil kunnen maken. Hun veerkracht tot solidariteit en rechtvaardigheid zullen we blijven aanmoedigen en ondersteunen.

*Jef Van Hecken
Coördinatie tsunami-programma
WSM Programmabeheerder Azië*

In Kasimodo, Chennai, werd een ganse wijk door de tsunami verwoest.

CWM-I actief na tsunami 26 december 2004: aantal begunstigden

	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Totaal
Dringende hulp				
Voedsel	3.167			3.167
Medische hulp	5.858			5.858
Kleding	2.617			2.617
Begraven lijken	216			216
Keukenartikelen zoals potten en pannen	628			628
Wederopbouw				
Schriften, uniformen, enz.	316	865		1.181
Studiebeurzen		1.001		1.001
Traumaverwerking kinderen		176		176
Herstel boten/netten	13	42		55
Herstel woningen	7	3	3	16
Nieuwbouw		4	6	10
Beroepsopleiding		245	111	356
Uitrusting voor opstart economische activiteiten (geit, fiets, viscontainer, naaimachine, enz.)		125	110	235
capaciteitsopbouw				
Nieuwe lokale groepen		5	9	14
Zelfhulpgroepen		8 (505p)	11 (514p)	19 (1.019p)
Vormingsinitiatieven		251	362	613

Met de steun van CWM-I wordt een schooltje in noodlokalen ondergebracht zodat de kinderen snel opnieuw naar school kunnen.

2

MIDDENVELDSPELERS IN HET NIEUWE ACEH

Indonesië

De beelden die de meesten onder ons ooit van Aceh gezien hebben, zijn die van overstromingsvernieling en ellende. Het is goed te weten dat die foto's niet meer te maken zijn, dat de kuststreken weer allemaal groen zijn, met huizen en velden en kinderen in schooluniformen, nieuwe gebouwen en herinneringsmonumenten aan de tsunami.

De eerste avond in Banda Aceh hebben we best wat bekijks als we met drie vrouwen, waarvan een buitenlandse, in de sidecar van een ojek² door de nieuwe straten rijden om iets te gaan eten. De volgende morgen staan er minstens tien van die taxi-moto's voor mijn verblijfplaats te wachten, hopen op een ritje met de buleh (soortnaam voor westerse buitenlanders), wat altijd meer opbrengt dan een lokale passagier. De banen-boom van enkele jaren geleden is immers voorbij, en de helft van de bevolking is nu weer op de informele economie aangewezen om de kost te verdienen. Informeel, maar soms wel georganiseerd: in een coöperatieve structuur die de vakbond opzet, of... in pure gangsterstijl bijvoorbeeld, zoals in de stad Pidie. Daar heeft de politie de creatieve inval gehad van alle ojekchauffeurs in het corps in te lijven: ze geven hen een vergunning onder de vorm van een politiepasje, dat ingetrokken wordt als ze niet betalen.

De Acehnezen hebben na de tsunami veel veranderingen op korte tijd gekend, en verwachten nu dat de nieuwe situatie in hun voordeel kan gekeerd worden. Maar ze zijn daarbij wel op hun eigen capaciteit aangewezen.

HOE ZIET ACEH ERUIT NA DE TSUNAMI

In Aceh, waar de tsunami de grootste ravage aanrichtte, kijken de mensen vaak verbaasd op als je vermeldt dat de ramp alweer vijf jaar geleden plaatsvond. Tsunami is er een algemeen begrip geworden dat verwijst naar heel het gebeuren van de ramp, de vernieling en alle schoonmaak- en heropbouwactiviteiten die daarna opgezet werden. Men wijst automatisch de getroffen plaatsen aan: "hij woont in daerah tsunami, in een tsunamigebied". Waarmee men eigenlijk wil zeggen dat hij in een nieuwbouwhuis woont, met goede wegen. Men weet ook te zeggen van elke kliniek, kazerne en verkaveling, van welk land de fondsen kwamen waarmee ze gebouwd zijn. In het centrum van de hoofdstad Banda Aceh zie je

nauwelijks oude auto's of moto's, en een tweedehandsmarkt is er nu pas aarzelend aan het opkomen. Ook buiten de stad is de tropische plantengroei in de getroffen gebieden op vijf jaar weer even weelderig groen als voorheen. Op het platteland, en blijkbaar nog meer in de afgelegen districten, zijn de gebouwen niet zo prestigieus, de nieuw getraceerde wegen niet allemaal geasfalteerd, en zijn er evenals vroeger mensen die in rieten hutjes wonen. Aan het strand hebben vissers met overblijfsels van brugstructuren en platen hun onderkomen gemaakt, en aan de internationale luchthaven wonen de verkopers van de eettentjes in hun veelkleurige optrekjes langs de weg...net als vroeger, vóór de tsunami.

Aceh is heropgebouwd, tenminste de streken die door de tsunami getroffen zijn, en die de grootste economische en bevolkingsconcentratie kennen. Het coördinatiebureau van de Indonesische staat heeft in april 2009 zijn taak beëindigd verklaard. De officiële cijfers over de nieuwe huizen, wegen, scholen en ziekenhuizen zijn bekend gemaakt, heel de wereld werd bedankt voor hun bijdrage aan de grootste heropbouwoperatie die ooit is opgezet. Wat niet wil zeggen dat alle Acehnezen terug op dezelfde plaats wonen als vroeger en dezelfde draad van hun vroegere leven terug opgenomen hebben. Na de ramp zijn veel getroffen families, of de leden die ervan overbleven, naar hun geboortedorpen of andere streken geëmigreerd waar ze verwanten hadden. Anderen hebben hun familie meegenomen naar de plaatsen waar ze aan een baan raakten in de bouw. Veel kleine boeren zijn er niet in geslaagd hun landrechten te laten gelden eens de velden en dorpen verdwenen waren en moesten herverdeeld worden. En als ze toch een veld toegewezen kregen, kon de verzilte grond niet zomaar terug bewerkt worden. De meeste NGO's die met hun jeeps en kantoren neerstreken in de streek na de ramp (in Banda Aceh waren er 180!) zijn in 2008 al vertrokken. Zij hebben gedurende enkele jaren in grote mate het sociale en economische leven in de streek bepaald. De Acehnezen van de kuststreken hebben er opvallend veel engels aan overgehouden, enkele adventure shops, én de gewoonte van hulp te vragen aan iedere westerling die er rondloopt. Veel mensen hebben tijdens de heropbouw een zaak gestart die niet slecht opbracht, maar zien hun kunstmatige markt nu als sneeuw voor de zon verdwijnen. Zo heeft onze chauffeur anderhalf jaar geleden een nieuwe 4x4 gekocht, een luxe taxi voor de bezoekers en staf van organisaties die op het terrein actief waren...en nu heeft hij alle moeite om zijn lening af te betalen.

Maar Aceh heeft aan de tsunami meer dan nieuwe huizen en wegen over gehouden. Na tientallen jaren van conflict tussen de autonomiebeweging en de Indonesische staat, en zelfs van krijgs-

² De ojets zijn de in heel Indonesië populaire moto's die gebruikt worden als informele taxi's – in gewone tweepersoonsversie, waarbij de passagier achterop gaat, of met een comfortabelere sidecar, waarin twee personen kunnen zitten. En in dit geval een derde achterop de moto...

wet de laatste jaren, heeft de GAM (Beweging voor Vrij Aceh) zich na de tsunami onmiddellijk bereid verklaard tot een vergelijk te komen, om de wederopbouw te garanderen. Wat de Indonesische regering uiteraard niet kon weigeren met alle internationale instanties in huis. In Helsinki is men erin geslaagd om beide partijen al in augustus 2005 het Memorandum of Understanding te laten tekenen, dat de basis legde voor het vredesproces en de hervormingen die een jaar later uitgevoerd waren. Aceh heeft sinds 2006 eigen verkozen bestuurders en sinds april dit jaar een eigen parlement waar regionale partijen aan bod kunnen komen. Hoewel er hooggespannen verwachtingen zijn naar vrede en democratie, loopt het jonge bestuur echter nog veel risico's. Men is volop bezig de nieuwe regionale wetgeving uit te bouwen, op alle vlakken die de verregaande autonomie toelaat, maar het gebrek aan ervaring vergemakkelijkt die taak niet. Daarbij speelt de verwarring over politieke eisen ook mee. Zo is de culturele eigenheid die Aceh politiek wil vertalen, zeer sterk islamitisch bepaald. Maar een strikte toepassing van de sharia, verdedigd door een minderheid, is eigenlijk nooit een politieke prioriteit geweest, en wordt zeker niet door een sociale consensus gedragen.

Op sociaal vlak is de situatie ook veranderd, alhoewel de doorsnee Acehnezen er dagdagelijks nog niet altijd veel van merken. Hun objectieve levensvoorwaarden zijn grotendeels overhoop gehaald gedurende de eerste jaren na de ramp, maar vallen nu weer op de oude patronen terug. De werkloosheid ligt op hetzelfde niveau van voor de tsunami, ongeveer de helft van de bevolking verdient zijn brood in overlevingslandbouw en informele economie. Het verschil tussen arm en rijk onder de invloed van de cory-economie³ is niet fundamenteel veranderd - ondanks de vele hulpprogramma's die plaatselijke overheden in bepaalde mate willen aanhouden, maar daarvoor niet over voldoende budgettaire middelen beschikken.

De etnische tegenstellingen, vooral in het binnenland, zijn blijven bestaan. De historisch diep ingebedde islamcultuur is overal aanwezig, maar de overgrote meerderheid van de bevolking is zeker niet religieus militant, en wijst fundamentalisme radicaal af. De conflictervaring is met het formaliseren van het autonomiestatuut zeker niet uitgewist, en er is nog heel wat werk om verzoeningspraktijken op gang te brengen, het gebruik van geweld af te bouwen, en represailleacties onder de bevolking te doen afnemen. Maar het grote verschil is dat al deze problemen erkend worden, men praat erover, en er wordt door sommigen al actief aan gewerkt. Onder andere door sociale organisaties, die een vrij nieuw fenomeen zijn in Aceh, en een positieve aanduiding van de capaciteit van de bevolking. De voordien bestaande organisaties hebben na het beëindigen van het conflict uiteraard veel meer bewegingsruimte gekregen, en gebruiken die ook. De grote religieus-cultureel geïnspireerde bewegingen gaan de nieuwe uitdagingen niet uit de weg. En de kleinere, vroeger bijna clandestiene organisaties, vooral actief op vlak van mensenrechten, hebben nu een veel groter bereik. Er duiken ook allerhande nieuwe basisor-

ganisaties op, veelal van mensen met dezelfde concrete belangen, die daar samen voor opkomen. Vaak nog in termen van steun te zoeken buitenaf voor hun zaak, bij de plaatselijke overheden vooral. Maar men merkt ook een groeiende tendens tot empowerment en om de zaken autonoom zelf aan te pakken.

Deze context van Aceh na de tsunami vormt de achtergrond voor de evaluatie van de impact van het samenwerkingsproject van Wereldsolidariteit en de Indonesische vakbond KSBSI in de heropbouwperiode. De lessen die geleerd werden uit dit vernieuwend project, dat een actieve rol wou geven aan het sociale middenveld, ook in onstabiele rampensituaties, kunnen relevant zijn voor de toekomstige samenwerking in Indonesië, en eventueel in andere gelijkaardige situaties.

VAN CHAOS OVER INVASIE NAAR BUSINESS AS USUAL

Vermits de context in en na een rampsituatie heel bepalend is, moet geanalyseerd worden in welke omstandigheden het project gerealiseerd werd. Voor de Acehnezen waren die omstandigheden niet eenvoudig en rechtlijnig, omwille van verschillende factoren.

Ten eerste omwille van de rampsituatie zelf. Meer dan honderduizend doden, en veel gewonden die nauwelijks konden opgevangen worden, veroorzaakten veel menselijk leed en haalden de familiestructuren onderuit, waarop men in het land voor veel aangewezen is. Het verlies van huis en inkomen heeft een grote interne (en deels ook externe) migratiegolf veroorzaakt. De bestaande sociale netwerken functioneerden niet meer en hadden maanden tijd nodig om weer min of meer te weten wie waar was en wat nodig had of kon doen. Intussen streken de noodhulpinstanties neer en namen voor een deel de organisatie van het dagelijks leven over. Aceh was voor de tsunami gesloten voor het toerisme, en zelfs vanuit de rest van Indonesië werden de bezoeken gecontroleerd. De plotse invasie van zoveel buitenlanders die Aceh niet kenden, maakte het samenwerken er niet makkelijker op. De Acehnezen moesten leren bij wie ze voor wat terecht konden, in de meeste gevallen kwam het erop aan alert te zijn en veel te vragen, vaak in concurrentie met mekaar.

De omvang van de wereldwijde steun voor de tsunamislachtoffers heeft ook heel wat chaos veroorzaakt bij de hulpverleners, die in groten getale neerstreken in een vrij onbekend (conflict-)gebied waar de coördinatie onderling en met de plaatselijke instanties zo goed als onbestaand was in het begin. Het Aceh Recovery Forum, een coalitie van een honderdtal plaatselijke organisaties, organiseerde in maart 2005 een gezamenlijk forum vanuit hun ongenoegen over en de absolute noodzaak om enig contact tussen buitenlandse en institutionele hulpverlening én de plaatselijke bevolking op te zetten.

³ De cronies refereren naar de clans die de maatschappij de facto beheersen, op basis van de vermenging van zakelijke belangen met politieke macht, vaak met corrupte en illegale praktijken.

In tweede instantie, nadat de eerste nood gelenigd was, kwam er stilaan een positiever klimaat met de heropbouw van huizen en sociale infrastructuur, en met de werkgelegenheidsprogramma's. De mensen in Aceh zijn uiteraard gewoon om meer op korte termijn te leven dan wij, en creatiever en flexibeler in hun capaciteit om hun leven in handen te nemen. Die praktische ingesteldheid maakte dat er tegen half 2006 zelfs een optimistische sfeer heerste waarin men geloofde dat al bij al de tsunamitragedie ook een grote kans geboden had op welstand.

De economische opleving die de heropbouw veroorzaakte, bleek een luchtbel geweest te zijn die al gauw uiteenspatte. De economie van Aceh was voor de tsunami al niet erg florerend, o.m. omdat enkele grote bedrijven, gelinkt aan de Indonesische crony-structuren, de natuurlijke rijkdommen van Aceh uitbaatten en de winst ervan niet bepaald ter plaatse investeerden. De overlevings-economie van veel mensen in de kuststreken, in de visserij en landbouw, werd van de ene op de andere dag vernield. En de diensten die in belangrijke mate door de informele economie geleverd werden, vielen uiteraard stil, bij gebrek aan vraag en middelen.

Bij de heropbouw was er ineens werk te over in Aceh, de lonen stegen buiten proportie, zeker van de gekwalificeerde mensen die de NGO's tegen opbod van mekaar afkochten. De prijzen in de bouwsector en het transport vermenigvuldigden zich buiten alle verhouding, en de streek kende een ongeziene inflatie. De corruptie vierde hoogtij, en de technisch beste nieuwbouwhuizen creëerden al vrij vlug een winstgevende vastgoedmarkt. Maar ook op economisch vlak is de situatie gaandeweg genormaliseerd en teruggevallen op zijn eigen gebrekkige structuur.

De coördinatie tussen de NGO's in de heropbouw-economie was heel elementair, en veel organisaties zagen er het nut niet van in – in feite deed iedereen wat hij wou. Door de mensen in Aceh werden de organisaties die specifiek met de plaatselijke bevolking werkten, het meest geapprecieerd. Maar ook daar merkte men een verschil tussen degenen die louter tijdelijk en praktisch de plaatselijke mensen inschakelden, en diegenen die meer structureel uitgingen van wat de mensen in hun bestaande netwerken aankonden en wilden op termijn. Een deel van de hulpfondsen, eerder private, werd ook geïnvesteerd in opleidings- en investeringsprogramma's om de mensen hun eigen baan te laten creëren. Maar een te individuele aanpak en te lange duur van sommige van die programma's hebben een tegenovergesteld effect gehad, omdat ze afhankelijkheidsrelaties creëerden, in plaats van autonome capaciteit op te bouwen. Het gebrek aan coördinatie werkte ook de "concurrentie" om meer en betere hulp te bekomen in de hand, die vaak via de bestaande conflictlijnen tussen gemeenschappen en groepen verliep.

Een derde determinerende, en positieve factor voor de context van de heropbouw, was het gelijklopende vredesproces. De autonomiebeweging GAM heeft vlug begrepen dat het bestaande conflict enkel een negatief effect kon hebben op de wederopbouw, en uiteraard ook op haar eigen sociale draagkracht. De dra-

De coöperatieve steenbakkerij van KSBSI in Banda Aceh zorgt voor tewerkstelling en wederopbouw van veel woningen voor arbeiders en hun gezinnen.

matische situatie na de tsunami werd aangegrepen om het vredesproces eindelijk op gang te brengen. De Indonesische staat deed belangrijke toegevingen aan de autonomie-eisen van Aceh, dat meer bevoegdheden kreeg dan gelijk welke andere streek in het uitgestrekte en diverse land. De aanwezigheid van het leger en de politie is door het autonomie-statuut erg gereduceerd, maar er zijn nog steeds een 20.000 manschappen gelegerd. De verkiezingen van de plaatselijke bestuurders in 2006 gaven een onverwacht sterke meerderheid aan de Partai Aceh (voornamelijk GAM-gezinden). Die meerderheid werd zelfs in de recente parlementsverkiezingen aangehouden, tegen de voorspellingen in, met een erg hoge participatiegraad.

Een laatste contextuele factor die moet ingecalculereerd worden is de beweging in het sociale middenveld. De culturele diversiteit en de economische ongelijkheid zijn in Aceh lange tijd niet bespreekbaar geweest, vermids de repressie en het conflict het samenleven er overheersten en onderdrukten. Het vredesproces heeft die remmen voor en groot deel gelost, en de nieuwe verenigingen en belangengroepen baseren zich veel op het verbeteren van de sociaal-economische situatie. Wat natuurlijk ook te maken heeft met het uiteenspatten van de economische luchtbel van tijdens de heropbouw. Veel buitenlandse NGO's die opereerden met of via plaatselijke partners, hebben de Acehnezen ook aangestoken om verenigingen op te richten, echter met beperkte organisatiecapaciteit, en vaak in functie van het verkrijgen van overheids- of andere externe steun. Het is nog vrij vroeg om uit te maken waar het met die nieuwe beweging naartoe gaat, en of ze geabsorbeerd zullen worden door grote maatschappelijke groe-

Eens de kleispecie gemaakt, worden bakstenen ingevormd, gedroogd en gebakken.

pen als de traditionele religieus geïnspireerde organisaties, of een structurele plaats kunnen verwerven in de maatschappij.

Die tendens van zelf-organisatie toont al een aantal organisaties die echt voet aan de grond beginnen krijgen. De vrouwen bijvoorbeeld, die ogenschijnlijk een tweederangsrol hebben in de Acehnese islamsamenleving, beginnen zich te roeren en voor hun belangen op te komen. In de steden groeien er gezamenlijke platforms en koepels van vrouwengroepen, en overall worden genderthema's bespreekbaar gemaakt. Stap voor stap uiteraard, en vaak rond heel elementaire problemen, maar die wel belangrijk zijn in het dagdagelijks leven van de vrouwen, die op microniveau geen klein deel van de sociale verantwoordelijkheid dragen. Een ander succesvol voorbeeld vormen de vrije vakbonden, die vóór de tsunami zo goed als niet bestonden. De traditionele vakbond SPSI die nog uit het Soeharto-regime stamt was bijna de enig formeel aanwezige in de grote bedrijven, en buiten enkele uitzonderingen was er geen echte vakbondsactiviteit. Na de tsunami zijn er nu meer dan 20 vakbonden geregistreerd, van allerlei pluimage en grootte, maar het is nog sterk zoeken naar hun werkingsmarge.

WERKNEMERSBEWEGING IN DE HEROPBOUW

De samenwerking van Wereldsolidariteit met KSBSI dateerde al van een 10-tal jaren voor de tsunami, toen KSBSI nog een clandestiene beweging was onder het Soeharto-regime in Indonesië dat geen vrije vakbonden toeliet. Op 10 jaar tijd is de organisatie erin geslaagd de grootste autonome vakbeweging te zijn van het uitgestrekte en diverse land, en ook erkend te worden als sociale partner. De organisatie-ervaring van beide partners liet hen toe naar aanleiding van de tsunami, een project op te zetten dat op termijn de vakbond in Aceh wou versterken via concrete initiatieven van en met de bevolking in de wederopbouw van de streek.

De inschatting van de beginsituatie, de beschikbare middelen en de werkingscontext was uiteraard erg belangrijk in het tsunamiproject van KSBSI en Wereldsolidariteit in Aceh, wilde men op termijn realistische en duurzame resultaten boeken. Geen van beide organisaties had ervaring met het werken in dergelijke context, maar waren er wel van overtuigd dat er een meerwaarde kon gegeven worden aan het heropbouwwerk door dat te kaderen in een organisatieperspectief op lange termijn.

Dat was ook het fundamenteel argument dat gebruikt werd naar het Consortium Tsunami 12-12 toe, om een deel van de beschikbare middelen aan dergelijke initiatieven te besteden. De algemene discussie over de link tussen specifieke noodhulp en een meer structurele aanpak in rampensituaties ligt trouwens al jaren op tafel, vanuit de vraag naar de efficiëntie van de noodhulp. Dit heeft uiteraard in wezen te maken met de rol van de plaatselijke bevolking en haar capaciteit in het aanwenden van noodhulp, die vaak niet op endogene noden gebaseerd is en niet alle mogelijkheden tot vernieuwing gebruikt die onderliggend kunnen gevraagd worden.

Een van de grote voordelen in dit project was dat men beschikte over de ervaring van de jarenlange samenwerking tussen Wereldsolidariteit en KSBSI, en dat deze bewezen had over een grote organisatiecapaciteit te beschikken. Er waren echter ook beperkende factoren: KSBSI had in zijn groeibeweging over het enorme Indonesië geen prioriteit gemaakt van Aceh, temeer omdat daar de bewegingsvrijheid zo goed als onbestaand was omwille van de conflictsituatie. Men had vanuit de buurprovincie van Noord-Sumatra wel enkele losse ledenkernen gevormd, die op minimumactiviteit draaiden, en sinds 2001 ook een grote groep werknemers aangesloten van de Exxon gasfabriek, die hun klachtenprocedure tegen het bedrijf voerden via KSBSI. Deze beperkte aanwezigheid was echter algemeen voor alle sociale organisaties, en men kon na de tsunami tenminste rekenen op de aanwezigheid van meer dan 1000 leden, voornamelijk op de oostkust van Aceh, een van de zwaarst getroffen streken na de tsunami.

Voor de inschatting van de beginsituatie was men dus aangewezen op de plaatselijke leiders en leden, waarmee men voordien een minimale organisatorische relatie had. De definitie van de noden bleek, achteraf gezien, in een realistische lijn te liggen: men vroeg basisgoederen in het begin, en praktische bijstand om de initiële periode vóór de heropbouw te overkomen. Op middellange termijn waren inkomensgenererende activiteiten het meest aangewezen, die coöperatief konden gerund worden in sectoren die sociaal-economisch relevant waren in de heropbouw, en tegelijk de organisatie konden versterken. Op die basis werd het project gedefinieerd, vooral naar zijn activiteiten toe. Het was heel moeilijk om in de onvoorzien grote schaal van de noodhulp te kunnen uitmaken hoe de situatie zou evolueren. De enorme prijsstijgingen, de corruptie, en de jacht op gekwalificeerde mensen werden vermoed, maar niet op het niveau dat ze zich effectief ook voorgedaan hebben. Vandaar dat men opteerde voor bescheiden activiteiten, waarvan men hoopte ze autonoom kunnen uit te voeren. Vanuit de organisatie in Noord-Sumatra had men nl. geen capaciteit om concrete steun te geven aan Aceh in de uitvoering van het project.

Waar de inschatting veel moeilijker lag, was op het vlak van de beheers- en organisatiecapaciteit ter plaatse. Het initiatief voor het project lag bij het nationale bestuur in Jakarta, maar de (beperkte) kennis van het terrein lag in Aceh. Dat terrein was uiteraard erg moeilijk, ook omwille van de vele actoren en hun weinig

doorzichtige werking. Het maakte voor de mensen ter plaatse coördinatie met anderen ook zo goed als onmogelijk: men had geen organisatiecapaciteit om naast het runnen van de eigen activiteiten ook nog te kunnen investeren in het actief zoeken naar samenwerkingsmogelijkheden. Daar werd wel op ingegaan als ze aangeboden werden door derden, voornamelijk partnerorganisaties van KSBSI die ook actief waren op het terrein. Vanuit Jakarta kon men geen coördinatie met andere organisaties uitbouwen, omdat het operationele centrum in Aceh lag, en men geen voorafgaand contact had met die organisaties. Het niveau van de institutionele hulp oversteeg duidelijk de capaciteit van KSBSI om er enige invloed op uit te oefenen en men opteerde om daar geen tijd en mankracht in te investeren. De hulp die aangeboden werd door andere partners werd vanuit Jakarta wel gekanaliseerd naar Aceh op een geïntegreerde manier. In de gegeven situatie besloot men de ontbrekende beheerscapaciteit extern aan te trekken, en er werd voor een managementmodel geopteerd met een extern expert in Jakarta, die over een ook externe technisch assistente ter plaatse beschikte.

Het gebrek aan ervaring in noodhulp- en heropbouwssituaties maakte in positieve termen het project erg nuttig voor KSBSI en Wereldsolidariteit, precies om die ervaring op te bouwen.

STERKE PUNTEN IN DE UITVOERING...

Het project omvatte twee luiken, die voortvloeiden uit de **strategie** om de organisatie op kaart te brengen via concrete nuttige initiatieven, die gelijk de nodige credibiliteit konden verschaffen om de organisatie uit te bouwen. Die strategie, die aan het algemene organisatie-werk van KSBSI ten gronde lag, bleek ook in de post-tsunami-situatie een geslaagde optie te zijn. De activiteiten om aan de onmiddellijke praktische noden te voldoen, zijn vrij vlot en met succes uitgevoerd. Het strategische belang van de organisatie-uitbouw werd door de plaatselijke mensen niet altijd voldoende ingeschat, zoals sommigen achteraf zelf erkennen. Dat was te wijten aan het erg betrokken zijn op de korte termijn, en aan de overweldigend context van programma's en activiteiten. allerhande.

De aard van de uitgevoerde **activiteiten** heeft beantwoord aan de noden en werd positief onthaald, zowel in de onmiddellijke noodhulp als erna met de inkomensverschaffende initiatieven. Na de eerste contacten met de leden was men erg ambitieus in het opzet, en sprak men zelfs van scholen en medische opvang te organiseren. Het budget dat ter beschikking stond lag nl. erg hoog voor de termen waarin KSBSI gewoon was te werken. Maar vanuit een haalbaarheids criterium werd het project in zijn activiteitspectrum beperkt. Die activiteiten lagen trouwens in de lijn van wat andere actoren ook gepromoot hebben, maar met het verschil van het coöperatieve en organisatiekader. Dat laatste werd vooral gecontroleerd door Jakarta, vermits de elementaire organisatiestructuur ter plaatse niet voldoende tegengewicht kon vormen tegen persoonlijke belangen en corruptiegevaar. De kleine schaal van de activiteiten maakten ze ook beheersbaar.

De nood aan **nauwgezette opvolging** werd van in het begin gevoeld. Daartoe werden voldoende human resources en middelen voorzien in het beheersmodel. Om de interne controle van die financiële middelen te garanderen opteerde men aanvankelijk voor een participatie in het project van alle geledingen van de organisatie – die zouden mekaar dan wederzijds controleren en versterken. Uit de ervaring en de interne werking van KSBSI leek dat in theorie een logische oplossing, maar ze vereiste wel de inzet van heel wat mensen in extra-taken, wat niet realistisch was. Vandaar werd geopteerd voor een opvolging en beheer door aangetrokken externe experts. De aanwezigheid van de Acehnese projectassistente ter plaatse, heeft zeker aan de efficiëntie van die opvolging bijgedragen. Dat was nog meer het geval toen ze mettertijd zich inschreef in het organisatiekader van KSBSI.

In de zeer snel evoluerende situatie van de heropbouw heeft de organisatie getuigd van het nodige **aanpassingsvermogen**. Men moest soms ingrijpen bij wijzigende marktomstandigheden en begane fouten, maar ook omwille van interne evoluties. De interactie tussen de mensen in een groeiende organisatie, de persoonlijke omstandigheden van de leiders in een onstabiele context, de externe vragen die rijzen, zijn alle factoren die de dynamiek en planning van een organisatie kunnen wijzigen. Het lange-termijnperspectief waarin men werkte, maakte deze wijzigingen echter relatief, en bleek een voltreffer geweest te zijn om geleidelijk aan het belang van het organisatiekader als dusdanig te laten erkennen door de belanghebbenden. Mettertijd heeft men gezien dat de organisatie extern erkend werd als een vaste waarde, en ook zijn sociale rol opnam.

Het **structurele perspectief** van organisatieuitbouw op lange termijn heeft ook toegelaten van geleidelijk aan “gewone” activiteiten in te schakelen, die niet direct verbonden waren aan de rampsituatie: de juridische bijstand heeft sociaal belangrijke cases in het voetlicht geplaatst, er werd vorming voor vakbondsmilitanten georganiseerd, in de mate de instellingen terug gingen werken nam KSBSI zijn vertegenwoordigingsrol op... Het leven van de werknemers ging verder na de tsunami, en de organisatie volgde dat ritme.

De **projectie van de organisatie** naar haar rechtstreekse doelgroepen, sociale partners en andere verwante organisaties is op een vrij natuurlijke wijze gebeurd, en werd positief onthaald.

....MAAR OOK ZWAKKERE

Nochtans kwamen er in de loop van de uitvoering en bij de evaluatie van het project met de betrokkenen ook punten naar voren die beter hadden gekund, of bepaalde zwaktes aantoonde.

Zo bleek de goedbedoelde externe **beheers- en opvolgingsstructuur** niet aan de verwachtingen te beantwoorden. Deels omdat die verwachtingen niet realistisch waren: men kon van extern personeel zonder vakbondservaring niet verwachten dat ze alle sleutelementen voor organisatieopbouw kenden en be-

heersten, en de taak van het organisatiebestuur overnamen. Anderzijds bleek de externe manager in Jakarta zijn taak al te statisch op te nemen naar het overmaken van rapporten toe aan Wereldsolidariteit, en zag hij zijn positie niet in functie van de organisatie. In de laatste fase van het project heeft men die taak laten opnemen door een vrijgestelde van KSBSI, die veel tijd moest investeren in het vervolledigen van rapporten. Hij trad wel actiever op naar de organisatie in Aceh toe, maar moest daar ingaan tegen de “vrijgevochten” dynamiek die intussen gecreëerd was. De moeilijkheden met de opvolging en het management zijn in feite te weinig formeel door beide partners besproken.

KSBSI heeft naar eigen zeggen in het organisatieluw van het project ook teveel **oude recepten toegepast in een nieuwe situatie**. Men kende niet genoeg de initiële capaciteit van de plaatselijke leiders en van de organizers, en betrouwde dus op beproefde methodes van in “normale” omstandigheden. Omwille van de moeilijkheden bij de opvolging, kon men vaak niet op tijd meten waar de organisatorische noden lagen. Het project voorzag initieel ook niet in een expliciet plan voor organisatie-uitbouw, en de mogelijkheid om gaandeweg specifieke capacity building in te schakelen voor de plaatselijke mensen. Dat maakt dat de organisatie op een vrij diverse manier is uitgegroeid, in functie van de capaciteit en het initiatief van de plaatselijke leiders. Naar het einde van het project werd dat wel duidelijk, en is men de structurele fundering gaan onderlijnen, zowel van de vakbond op zich als van coöperatieve.

De noodzaak van **professionele kennis** bij het opzetten van de socio-economische projecten is ook duidelijk gebleken bij de uitvoering ervan. Men heeft daarvoor initieel vertrouwd op de kennis die de plaatselijke mensen beweerden te hebben. Maar de onvoldoende opvolging heeft de problemen niet steeds op tijd weten detecteren en aan te kaarten om ze te voorkomen. Die problemen beperkten zich tot mismanagement uit eigenbelang van bepaalde mensen uit de clan van de eerste regionale coördinator, die ontslagen en vervangen werden, en de fouten bijgestuurd. Het formeel opzetten van de coöperatieve heeft omwille van externe factoren heel wat vertraging opgelopen: de Acehnese wetgeving voorzag slechts in 2007 in het bestaan van dergelijke structuren. Daarnaast bleek op dat moment niet de nodige professionele kennis en organisatiecapaciteit voorhanden om de geïmproviseerde werking tot dan toe onder te brengen in een structurele en eenvormige aanpak die de slagkracht van de organisatie kon vergroten.

In het algemeen had het project meer **ruimte voor bijsturing** en interactie kunnen voorzien in een onstabiele context. Die had in de uitvoering voor meer adequate instrumenten kunnen zorgen, en enige frustratie bij de partners voorkomen. Men had immers enkel ervaring van te werken volgens schema's in gekende “normale” omstandigheden. De context van het vredesproces in Aceh had uiteraard een positieve invloed, maar dat nam niet weg dat hij voor iedereen nieuw en onzeker was, en dat er geen vaste referenties en patronen voorhanden waren die de sociale evolutie lieten voorspellen, zeker niet op microniveau.

Als laatste punt in deze kan vermeld worden dat de **ervarings-opbouw** niet expliciet voorzien was in het project, en eerder als een inherent gevolg ervan werd beschouwd. Niets staat echter in de weg dat die oefening alsnog gebeurt, in het kader van de voortdurende samenwerking tussen KSBSI en Wereldsolidariteit. Een gezamenlijke systematisering van de geleerde lessen uit het project kan enkel de capaciteit van beide organisaties versterken, het partnership en eventuele toekomstige interventies ten goede komen.

BEREIKTE RESULTATEN

De beoogde resultaten zoals in het project initieel beschreven, zijn in grote lijnen bereikt en vaak zelfs overschreden. In chronologische orde van uitvoering:

- bij de noodhulp zijn verschillende ladingen goederen efficiënt rechtstreeks verdeeld aan de getroffen leden op de oost- en noordkust van Aceh, in januari 2005. De organisatie daarvan was geen peulenschil, gezien de algemene malaise, de transportmoeilijkheden en de nog onduidelijke autoriteitssituatie. De plaatselijke leden hebben zich georganiseerd om de goederen op hun concrete bestemming te krijgen, en hebben de solidariteit vanuit hun organisatie duidelijk geapprecieerd.
- in een tweede fase zijn studiebeurzen verdeeld, aan meer dan 303 kinderen van leden in Lhokseumawe en Lhangsa. Niet alle aanvragen konden beantwoord worden, er werden prioriteitslijsten opgesteld volgens objectieve criteria, gegarandeerd door het bestuur in Jakarta. Later werden met andere bijkomende middelen ook nog 61 beurzen verdeeld onder leden in Pidie. De bedragen waren niet heel hoog, maar lieten de meest getroffen ouders toe hun kinderen te laten studeren in de eerste periode van inkomensverlies. Een heel concrete hulp die ook positief beschouwd werd door de onderwijswereld en de gemeenschappen in het algemeen. De kinderen zijn gevolgd in hun aanwezigheid en resultaten op school.
- het creëren van banen gebeurt initieel met het opzetten van drie sociaal-economische initiatieven die op coöperatieve wijze moeten gerund worden: een distributiecentrum van basis-etenswaren, een collectieve transportlijn met een minibusje voor 10 passagiers tussen Lhokseumawe en de hoofdstad Banda Aceh, en een bakstenenfabriekje. De drie zijn goed voor 21 banen op een moment van hoogste activiteit, en brengen geld op. Het distributiecentrum wordt opgegeven na geldverduistering door de manager, op een moment dat het recupereren ervan niet veel zin meer heeft wegens de intussen opgekomen concurrentie. Ook het bakstenenfabriekje heeft geleiden onder slecht beheer, maar is gerecupereerd door de productiechef en nu nog goed voor 9 banen. De viabiliteit ervan moet wel onderzocht worden in de veranderde marktomstandigheden, nu de bouwmarkt erg gereduceerd is. De transportlijn heeft ook te kampen van sterkere concurrentie, te weinig kapitalisatie en onvoldoende marktruimte onder de vergunning van een van de grote transportuitbaters.
- naar werkgelegenheidseffect toe, moeten ook de 9 organizers vermeld worden, de militanten die na de tsunami door KSBSI zijn vrijgesteld in verschillende districten om de organisatie terug op te zetten en verder uit te bouwen.
- er is professionele juridische bijstand gegeven aan meer dan 2000 leden. De cases tegen twee van de belangrijkste bedrijven (Exxon, gasexploitatie, en Pertamina, oliebedrijf) hebben heel wat sociale impact gehad, evenals de bepleiting van de zaak van plaatselijk personeel van het Internationale Rode kruis, van wie de loonrechten niet gerespecteerd werden. Verder werden heel wat individuele klachten behandeld. De ophef rond die cases heeft onrechtstreeks veel informatie verschaft over de werknemersrechten, en de schending ervan door de gebruikelijke praktijken met preciaire contracten. Het aanpakken van deze problemen heeft voor een positief beeld van KSBSI gezorgd onder de werkende bevolking, en heeft uiteraard ook grote verwachtingen gecreëerd naar de organisatie toe. De rechtskundige heeft eveneens vorming gegeven aan vrijgestelden in die materie.
- daarnaast zijn er voor de vrijgestelden en nieuw gerekruteerde militanten verschillende vormingssessies georganiseerd, ook in samenwerking met andere organisaties die een aanbod hadden dat relevant was voor KSBSI.
- naast de vrijgestelden rekent KSBSI zoals overal op vrijwillige militanten die de werking in de bedrijven en de afdelingen garanderen. In 2009 zijn er een 80-tal geregistreerde bedrijfsbonden actief, die elk op minstens 4 actieve militanten rekenen in hun bestuur. Daarbij moet men de (niet-geregistreerde) militanten uit de informele sector optellen. Velen onder die militanten zijn rechtstreeks betrokken bij plaatselijke coöperatieve initiatieven.
- Het ledenaantal, dat voor de tsunami op ongeveer 1800 mensen lag, en na de ramp met verschillende honderden verminderd was, ligt nu rond de 6000. De verspreiding over verschillende districten die een uitgebreidere structuur vergt, en het aandeel van de leden van de informele sector met onregelmatige inkomens, maken dat de lidgelden nog geen autonome plaatselijke structuur kunnen financieren. De leden werken bovendien in allerlei activiteiten en sectoren: mijnbouw, bosbouw en plantages, havens, financiële sector, bouw, transport... KSBSI-nationaal neemt het loon van de regionale coördinator en zijn secretariaatskosten op zich, en heeft hem mandaat gegeven voor een herstructurering van de afdelingen in functie van versterking en zelffinanciering.
- De netwerking met andere organisaties is spontaan gegroeid tijdens de uitvoering van het project, ondanks de jungle van actoren die zich bewogen op het terrein. In de eerste periode werkte men samen met buitenlandse en internationale partnerorganisaties van KSBSI (ITUC-AP, Apheda, ILO, Zenroren, CNV). Naarmate de nieuwe politieke situatie vorm kreeg, waren er ook groeiende contacten met plaatselijke overheden,

en in de mate de organisatie zich uitbouwde, werkte men eveneens samen met andere plaatselijke organisaties.

- de coöperatieve werking van de organisatie werd op eerder geïmproviseerde manier uitgebouwd, vermits een regionale regelgeving om ze te formaliseren ontbrak, en de plaatselijke leiding verkoos op eigen houtje hun zaken op te zetten. Eind 2007 werd de organisatie KOPAG geregistreerd als regionale entiteit. De eenvormige structuur ervan is echter nog niet uitgebouwd. Naast de drie socio-economische initiatieven die onder dit project werden gerealiseerd, heeft KSBSI in Aceh nog andere projecten opgezet, in samenwerking met andere partners of op eigen kracht. Zo zijn er een zestal vrouwengroepen die beroepsopleiding gekregen hebben om daarmee een zaak op te zetten. De federaties Bupela (havenwezen) en Nikeuba (bedienden) hebben ook coöperatieve projecten voor en van hun leden. Al deze initiatieven moeten opgenomen worden in de coöperatieve structuur.

BIJKOMENDE EFFECTEN

Buiten voornoemde resultaten heeft het project ook nog meer effect gehad dan initieel voorzien werd, vooral op het vlak van de organisatieversterking:

- KSBSI heeft een vertegenwoordigende rol gekregen en opgenomen vanuit zijn representativiteit en bewezen capaciteit. In alle lokale tripartiete commissies die al functioneren, is de organisatie vertegenwoordigd, alsook in de nieuw geïnstalleerde arbeidsrechtbank. Na de nodige lobbying heeft de organisatie tevens een eerste succes gekend bij het bekomen van sociale zekerheidsrechten voor informele werknemers, op basis van de ervaring van de nationale organisatie.

- Op beleidsvoorbereidende initiatieven van de overheid werd KSBSI meerdere keren gevraagd vanuit andere vakbonden om als woordvoerder op te treden. Ook in gemeenschappelijke vakbondsinitiatieven zoals de 1mei-viering wordt een leidende rol toegekend door andere organisaties aan KSBSI.

- Naast die typische vakbondstaken in sociale dialoog en gemeenschappelijk front, profileert KSBSI zich ook als bredere sociale beweging, in samenwerking met andere organisaties. Typisch daarvoor is de vrouwenwerking: KSBSI is de enige vakbond in Aceh die actief met vrouwen werkt. Er is een vrouwencomité uitgebouwd met vertegenwoordiging in alle afdelingen en districten. Dat vrouwencomité is ook actief lid van het genderforum, een alliantie met andere vrouwenbewegingen, en heeft vloeiende relaties met de grote moslimvrouwenorganisatie.

Het is duidelijk dat KSBSI op de kaart staat in Aceh en een positieve sociale erkenning geniet, die ook bevestigd wordt in gesprekken met andere lokale organisaties. Het algemene prestige van de organisatie op nationaal vlak is door het initiatief en de succesvolle uitvoering van dit project ook verdiend versterkt.

CONCLUSIE

Uitdagingen aan de partners

In het kader van de nieuwe, maar nog onzekere toekomst voor Aceh, staat de plaatselijke organisatie uiteraard voor uitdagingen, waarvan de grootste het consolideren betreft van de resultaten van het tsunami-project.

Vooreerst de resultaten van de opgezette socio-economische initiatieven, die duidelijk een managementtekort vertonen. Men is

Eind 2007 werd de organisatie KOPAG geregistreerd als regionale entiteit voor de coöperatieve werking van KSBSI in Banda Aceh.

het erover eens dat dit met een degelijke coöperatieve structuur kan opgelost worden, maar daarvoor moeten de nodige beslissingen genomen worden over de input van technische capaciteit, democratische controle, en inbedding in de algemene structuur van de beweging. Er zijn ook vele verwachtingen naar de coöperatieve toe voor het organiseren van de leden in de informele sector, en zelfs voor het financieren van de organisatie.

Op het vlak van de organisatie-uitbouw is er nood aan een kwalitatieve versterking

In de besturen heeft men een deel "geïnstalleerde" leiders uitgezuiverd, en zijn er nieuwe leiders aan het doorgroeien, erg gemotiveerd, en met een grote vraag naar vorming en organisatiestructuur. Het zal erop aankomen de legitimiteit van die leiders te versterken vanuit de basis, en alle mogelijkheden tot kennisoverdracht te benutten om hun capaciteit te vergroten, en zo ook aan de externe vraag naar sociale bijdrage te kunnen beantwoorden. Als partner van KSBSI, en vanuit het belang om de resultaten van het project te consolideren, zou Wereldsolidariteit een open en gezamenlijke discussie kunnen aangaan over de aanpak van Aceh. Die zou zo efficiënt mogelijk moeten gebeuren, en de federaties integreren, die eventueel als multiplicator kunnen dienen voor de verschillende afdelingen en bestuurders. Men moet hierbij rekening houden met de algemene afhankelijkheid van externe fondsen en input, ten dele gecreëerd en versterkt door de heropbouwprogramma's na de tsunami. De passieve verwachtingen die ontstaan zijn in de hype van de economische heropleving, moeten geleidelijk aan door alternatieve autonome initiatieven vervangen worden, wat trouwens de essentie van dit project uitmaakte.

Als voornaamste partners in het project staan KSBSI en Wereldsolidariteit voor de uitdaging hun opgebouwde ervaring te systematiseren, om ze nuttig te maken voor verdere interventie in gelijkaardige omstandigheden. De ervaring van het zeer intensieve werk in Aceh zal zeker ook relevante elementen kunnen aanbrenge voor interventie buiten rampsituaties. Het project heeft namelijk de noodzaak aangeduid van o.m. solide partnerships, explicitering van sleutelfactoren in het organisatieproces, dynamische methodologie in het projectwerk, en interne capaciteitsopbouw via externe input.

Uitdagingen voor Aceh

De fysieke en sociale structuur in Aceh is vernieuwd en ten dele verbeterd, wat op zich een goede zaak is, maar weinig verandering aanbrengt in vergelijking met de situatie voor de ramp. In de post-tsunami-periode voelt ook Aceh de gevolgen van de economische crisis. De globale economie volgt haar eigen ritme, en ligt niet bepaald wakker van de nood aan investeringen en economische structuur in Aceh. Daar kan het nieuwe autonome bestuur niet veel aan tornen, zelfs niet met de 70% die ze nu kunnen inhouden op de exploitatie van natuurlijke rijkdommen. De Indonesische regering zit niet te popelen om Aceh prioritair te zetten op de agenda voor economische ontwikkeling, en voor buitenlandse investeerders zal de regio maar aantrekkelijk zijn als ze politiek stabiel bewijst te zijn – en goedkoop in vergelijking met andere landen.

De sociale gevolgen van het jarenlange politieke conflict en geweldgebruik zijn niet op enkele jaren van de kaart geveegd, hoewel de normalisering op dat vlak een aanvang neemt. De capaciteit van de nieuwe politieke structuren om een sociale consensus te creëren over hoe de Acehnezen hun samenleving willen uitbouwen, is voorlopig nog een vraagteken. De regionale regering is nu gevormd door een meerderheid van de Partai Aceh, in coalitie met de Partai Demokrat van de Indonesische president. Ondanks alle interne verdeeldheid wordt het stemmen op de twee sterke, niet meest radicale partijen, geïnterpreteerd als een vraag naar zekerheid, naar consolidatie van het vredesproces zonder teveel risico's en experimenten. Het gebrek aan ervaring van de PA-politici, de demagogie die misbruikt maakt van een weinig geschoolde en geïntegreerde bevolking, de ook in Aceh wijd verspreide corruptie, en de jarenlange ervaring van geweld en intimidatiepraktijken, vormen evenveel risico's voor de jonge democratie. De mensen zijn zich daarvan bewust, en ondanks de fierheid over hun recente autonomie, spreken ze nog in voorzichtige termen over politiek.

Maar diezelfde onzekerheid onderlijnt tegelijk het belang van een op te bouwen sociaal middenveld, dat een fundamentele positieve bijdrage kan leveren aan het definiëren van sociale prioriteiten van de Acehnezen.

BIJDRAGE EN IMPACT VAN HET PROJECT

Een kader bieden voor de uitbouw van dat middenveld en een positief voorbeeld geven van autonome samenwerking vanuit de sociale basis, was het beoogde en bereikte opzet van dit project. Het betreft hier uiteraard een inherent open doelstelling, die niet kan afgewerkt zijn in een beperkt tijdsbestek van een project van drie jaar. De resultaten zijn echter voldoende om KSBSI te laten verder werken in de uitgezette richting.

De organisatie beschikt daarvoor over een aantal troeven, die kunnen bijdragen tot de consolidering en uitbreiding van het bereikte resultaat.

- Men zal constructief de economische belangen van de Acehnese werknemers moeten bepleiten. Die liggen echter in dezelfde lijn en context als in de rest van Indonesië, en zelfs Zuid-Oost Azië. Daarin kan dus de algemene politiek van KSBSI gevolgd worden, die trouwens internationaal goed gecoördineerd is binnen het Internationaal Vakverbond en naar de internationale instellingen toe. Men moet waarschijnlijk wel alert zijn naar mogelijke ondernemingspraktijken van indirecte vakbondsonderdrukking toe, die de opkomende vakbeweging in Aceh in de kiem willen smoren, vermits ze nog veel recenter en zwakker is dan in andere streken van Indonesië. Op dat vlak kan Wereldsolidariteit eventueel ook een rol spelen met zijn aanklacht- en lobbycapaciteit.
- KSBSI kan in Aceh sociale participatie en autonome initiatieven bevorderen via het oplossen van concrete en praktische problemen. Niet enkel op het vlak van verdediging van arbeidsrechten in de formele sector, maar ook door het verbeteren van werk-

Riswati Okinawa, contactpersoon van KSBSI voor het tsunami-programma in Banda Aceh en WSM coördinator van tsunami-programma in Indonesië.

omstandigheden in de informele economie. De noodzaak om de coöperatieve beweging in Aceh op een stevige leest te schoeien, kan tegelijk een pilootervaring zijn voor de structurele verbetering van de nationale coöperatieve. Een geïntegreerde structuur die democratisch gecontroleerd wordt, kan tegengewicht vormen voor de dreiging van eigenbelang van groepen en leden, van gefragmenteerd management met eventuele steun van lokale overheden. Die risico's bestaan nl. niet alleen in Aceh. Als men die pilootervaring kan ten gelde maken voor de nationale beweging, kan dat voor iedereen voordelen van schaalvergroting opleveren.

- De open verwachtingen van de mensen in Aceh bieden een groot voordeel voor efficiënte vorming van de nieuwe militanten, die niet worstelen met de erfenis van de niet-autonome organisatiepraktijken. KSBSI kan daarbij in Aceh haar ruime vormings- en organisatie-ervaring zonder teveel obstakels gebruiken, als ze de culturele eigenheid van de plaatselijke bevolking in acht neemt. De ervaring met de technische assistente van het project heeft het belang aangetoond van de inschakeling van bekwame plaatselijke mensen voor die taken.

De algemene impact van het project in Aceh is positief. Men heeft een comparatief sterke autonome vakbond op de kaart geplaatst, die in staat is haar kerntaak in alle facetten op te nemen. Ze is als leidende organisatie ook erkend en gerespecteerd door de andere actoren op haar terrein.

Daarnaast heeft de organisatie zich duidelijk ingeschreven in de algemene sociale evolutie van de Acehnese maatschappij. Ze weerspiegelt in haar basis en werking de verwachtingen en de moeilijkheden waar de mensen in Aceh mee te kampen hebben. In

een logische endogene groei als werknemersbeweging verhoudt zij zich ook positief t.o.v. andere sociale organisaties en gebruikt ze de bestaande synergiemogelijkheden. Het grotere draagvlak van de nationale organisatie biedt een stevige steun in het zoeken naar creatieve oplossingen en aanpak van de problemen.

Zoals alle opkomende basisbewegingen in sociaal onzekere contexten, moet de jonge organisatie marge krijgen om haar definitieve weg te banen. Het gebrek aan autonome organisatiecultuur maakt het risico van belangenvermenging, van niet-democratische besluitvorming, en van op afhankelijkheid van externe steun vaak reëel. De mensen aan de basis en in de leiding, moeten de tijd en de kans krijgen om zich die organisatiecultuur eigen te maken, via hun geleidelijke ervaring, met de input van de nationale organisatie en andere partners, en in hun culturele eigenheid.

Het gerealiseerde project zelf heeft aangetoond dat die consolidatie effectief een zoektocht kan zijn, een al-doende-leren, dat niet persé feilloos volgens vooropgestelde oorzaak-gevolg lijnen moet noch kan verlopen.

Die zoektocht wordt gedeeld met de overige spelers op het opkomende middenveld in Aceh. Het organisatiekader van KSBSI biedt in die mate een meerwaarde, dat de lessen die men gaandeweg op die tocht leert, collectief kunnen vertaald worden in bakens voor de rest van de weg.

*Lut Vansant
voormalig stafid IIAV-Brussel
29 november 2009*

Sri Lanka

DIE FATALE TWEDE KERSTDAG 2004

Op tweede Kerstdag 2004 deed zich voor de westkust van Noord-Sumatra, het grootste eiland van Indonesië, een aardbeving voor met een kracht van 9.0 op de schaal van Richter. Het was de zwaarste aardbeving in meer dan veertig jaar en de gevolgen waren catastrofaal. Door de schokken ontstonden tsunami's, een woord dat weinigen voordien kenden. Deze vloedgolven bereikten snelheden tot 500 km per uur en teisterden de kustgebieden rond de Stille Oceaan. Er vielen in totaal ongeveer 230.000 slachtoffers, vooral in Indonesië (167.540 doden), Sri Lanka (35.322), India (16.269) en Thailand (8.212). Maar ook in Afrika, op duizenden km van het centrum van de ramp, vielen in de kustgebieden nog 308 doden te betreuren. Onder de slachtoffers waren ook 2.216 toeristen die in deze vakantieperiode in Azië verbleven. Zweden en Duitsland betreurden elk meer dan 500 doden.

De zwakkeren betaalden de hoogste tol. Onder de slachtoffers waren relatief meer vrouwen dan mannen, ook meer kinderen beneden de 15 jaar en meer ouderen boven de 60 jaar dan volwassenen in de actieve leeftijd. Volgens één van de evaluatierapporten vielen onder de doden 40 tot 45.000 meer vrouwen dan mannen. Als deze raming juist is, zou dat betekenen dat in totaal ongeveer 140.000 meisjes en vrouwen de dood vonden tegenover 95.000 jongens en mannen. In Sri Lanka bedroeg het aantal vrouwelijke slachtoffers het dubbele van het aantal mannelijke. Dat wordt verklaard door het feit dat ze niet of minder goed konden zwemmen dan mannen en ook omdat ze minder fysieke kracht hadden om zich vast te klampen aan bomen of ander voorwerpen en zich zo toch nog te redden.

Sri Lanka is een eiland en telt dus vele kilometer kustgebieden. Twee derden van de 2.000 km lange kustlijn werd min of meer erg getroffen, vooral de kusten in het zuiden en het oosten. Volgens de overheid vielen uiteindelijk 35.322 slachtoffers te betreuren. Maar daarnaast moesten tussen een half miljoen en een miljoen mensen die de ramp overleefd hadden, voor korte of lange tijd hun beschadigde of totaal verwoeste woning verlaten. Ze verbleven enkele weken rond kerken of tempels, of in scholen of andere openbare gebouwen die niet of minder beschadigd waren omdat ze niet onmiddellijk bij de kust gelegen waren. Daarna werd opvang georganiseerd in kampen en woonden de gezinnen in tenten of snel opgetrokken noodwoningen. Zo tijdelijk was die opvang nu ook weer niet want sommigen hebben daar tot twee jaar verbleven.

WERELDWIJDE SOLIDARITEIT GEËVALUEERD

Na de tsunami kwam een massale hulpactie op gang. In totaal zou meer dan 13 miljard dollar voor noodhulp en wederopbouw naar de getroffen landen gegaan zijn. Dat is waarschijnlijk een onderschatting want we mogen aannemen dat via familieleden en vrienden ook nog heel wat geld langs niet-officiële kanalen naar de getroffen landen zijn weg vond. Van de 13 miljard dollar die langs officiële kanalen ging, werd zestig procent ter beschikking gesteld door internationale publieke organisaties van de familie van de Verenigde Naties zoals UNICEF, het Wereld Voedselprogramma (WFP) en het Ontwikkelingsprogramma van de VN (UNDP). Maar niet-gouvernementele organisaties zoals het Rode Kruis, Oxfam en Caritas Internationaal bleven niet achter. Via deze kanalen werd meer dan 5,5 miljard dollar ter beschikking gesteld. Ook Wereldsolidariteit leverde hier zijn bijdrage.

Uiteraard werden deze hulpacties na verloop van tijd geëvalueerd. Twee van de meest geciteerde evaluaties zijn de *Joint evaluation of the international response to the Indian Ocean tsunami* (Tsunami Evaluation Commission, juli 2006) en *A ripple in development – Long term perspectives on the response to the Indian Ocean tsunami 2004* (SIDA, Swedish International Development Cooperation Agency, 2009). De belangrijkste conclusie is dat de hulp effectief was in het lenigen van de eerste nood (voedsel en medische hulp leveren, huizen bouwen of herstellen, materialen zoals boten ter beschikking stellen om de economische activiteit terug op te nemen) maar veel minder effect had op de ontwikkeling op lange termijn. Men gaat er daarbij van uit dat de hulpverlening na een ramp in ideale omstandigheden een continuüm zou moeten zijn en in de tijd verschillende fasen doorloopt: na de eerste noodhulp moet de heropbouw volgen en die moet leiden tot ontwikkeling op lange termijn.

Dat vooral het ontwikkelingseffect achterwege bleef, is volgens de evaluatoren te wijten aan het feit dat de hulpverlening te weinig op duurzame lokale initiatieven steunde. In het jargon van de moderne ontwikkelingssamenwerking betekent dat: te weinig aandacht voor capacity building d.w.z. voor opbouw en versterking van de aanwezige lokale capaciteiten. Donoren hadden een gebrek aan expertise op het vlak van ontwikkeling op lange termijn. Daarbij kwam nog dat in sommige landen (en Sri Lanka is er één van) de overheid te weinig ontwikkelingsplannen had. De internationale gemeenschap moet volgens de evaluatoren de klemtoon verleggen van het verlenen van noodhulp naar het ondersteunen van gemeenschappen om zelf het herstel in handen te nemen. De lokale capaciteiten moeten het uitgangspunt zijn voor duurzame risicobeperking op lange termijn, een noodzaak

omdat de klimaatverandering in de toekomst nog voor onverwachte rampen kan zorgen waar veel landen nu onvoldoende op voorbereid zijn.

De donoren moeten ook meer verantwoording afleggen tegenover de getroffen en hun regeringen. Ze moeten in een begrijpelijke taal informatie geven over hun activiteiten en de middelen die ze ter beschikking hebben. Ze moeten het toezicht en de controle door lokale organisaties en openbare audits van hun acties aanmoedigen.

Steun aan lokale capaciteiten moet beginnen bij het opstellen van een inventaris van het lokale potentieel en de middelen die daar ter beschikking zijn. De donoren moeten hun methoden aanpassen: giften over een veel langere termijn ter beschikking stellen en meer flexibiliteit in de rapportering toelaten. En ze moeten er op toezien dat de hulp vooral naar de laagste inkomens gaat en vermijden dat die hulp de ongelijkheden in de lokale gemeenschappen nog vergroot. Hulp zal slechts goed werken als ze steunt op een brede benadering, een *multisector approach* in het jargon: goede informatie aan de bevolking over wat men zal doen, psychosociale hulp aan de getroffen, heropbouw van de infrastructuur en van de economische middelen om een inkomen te verdienen, aandacht voor de positie van vrouwen en gemarginaliseerde groepen en steunen op lokale initiatieven en structuren.

DE EVALUATIERAPPORTEN OVER SRI LANKA

De economische schade van de tsunami bleef in Sri Lanka beperkt. De schade aan huizen, wegen en openbare gebouwen werd geraamd op 7% van de economische productie van één jaar (Bruto Nationaal Product) maar deze schade werd voor het grootste gedeelte met buitenlandse hulp hersteld. Wegen en de spoorlijn van Colombo naar het zuiden zijn nu in betere staat dan vóór

de tsunami. De visserij leed grote verliezen maar voor de nationale economie was het effect daarvan beperkt: vele vissers leven en werken in de informele of overlevingseconomie en tellen dus maar weinig mee wanneer nationale rekeningen opgesteld worden. Het toerisme was al jaren vóór de tsunami op de terugweg, een gevolg van de aanslepende burgeroorlog. De schade in deze sectoren werd gecompenseerd door de post-tsunami hulp: de activiteit in de industrie en vooral in de bouw groeide snel en de buitenlandse hulpverlening financierde deze *boom*. Sri Lanka had daarenboven ook een dosis geluk: in de jaren na de vloedgolf en zeker vanaf 2007 stegen de grondstoffenprijzen en dat leidde tot hogere inkomsten uit de plantages van thee, rubber en kokosnoten.

De wederopbouw had te lijden onder het feit dat de nationale coördinatie niet al te best verliep. In de eerste structuur, de TAFREN of *Task Force for Rebuilding the Nation*, zaten meer dan honderd overheidsinstellingen en niet-gouvernementele organisaties. Omdat op de private organisaties druk uitgeoefend werd om de buitenlandse hulp gelden via TAFREN te kanaliseren, kwam aan de werking vlug een einde. De overheid richtte dan een nieuwe structuur op, RADA of *Reconstruction and Development Agency*, waarin enkel overheidsorganisaties zaten. In de evaluaties wordt betreurd dat ook deze tweede coördinatiestructuur opgeheven werd. Daardoor ging een groot deel van het 'institutioneel geheugen' voor rampenbestrijding verloren m.a.w. wanneer zich een nieuwe ramp voordoet, zal Sri Lanka van voren af aan moeten herbeginnen. Het verdwijnen van RADA betekende ook dat de regering minder verantwoording tegenover de bevolking moet afleggen.

Er verliep heel wat tijd tussen de ramp en het moment waarop de wederopbouw op volle toeren kwam. Dat was o.a. het gevolg van onzekerheid over sommige wettelijke bepalingen en zwakke normen voor de bouw van huizen. Kort na de tsunami had de regering aangekondigd dat er een bouwverbod zou komen tot op 200 m van de kustlijn. Maar al vlug werden uitzonderingen toegestaan, onder andere voor de toeristische sector. Onder druk van de bevolking werd de maatregel versoepeld en kon wel tot op 100 m en later tot op 50 m van de kustlijn of zelfs minder gebouwd worden. Vertragingen waren natuurlijk niet alleen aan Sri Lanka zelf te wijten. Ook de onzekerheid over de omvang van de hulpstroom en de vertraging waarmee hulp gelden binnen kwamen, speelden een rol.

In de evaluaties wordt ook gewezen op het feit dat in Sri Lanka de civil society slechts matig ontwikkeld is. De civil society zijn de organisaties die door de bevolking zelf opgericht en geleid worden en die tegenover de overheid de bevolking vertegenwoordigen en haar belangen verdedigen. "De regering zag de *community based organisations* (CBOs) en niet-gouvernementele organisaties (NGOs) niet als een belangrijk deel van de institutionele structuren van het land" wordt letterlijk in een van de evaluatierapporten gezegd. Terwijl uit enquêtes is gebleken dat de bevolking wel degelijk veel vertrouwen had in organisaties die al voor de tsunami in de regio actief waren. Eventuele kritiek was vooral

gericht op buitenlandse NGOs die geen engagement op lange termijn tegenover het land en de bevolking hadden.

Het jarenlange conflict tussen de Singalese meerderheid en de Tamil minderheid had een groot effect op de hulpverlening. Door de burgeroorlog was er bij de regering toch al een tendens om kritische stemmen het zwijgen op te leggen. Niet-gouvernementele organisaties die kritiek hadden op de hulpverlening werden beschuldigd van sympathie voor de rebellen van de Tamil Tijgers. Dat was vooral het geval voor buitenlandse NGO's. Zij konden weinig hulp in het noorden en oosten van het land geven. De hervatting van de grootschalige militaire operaties vanaf 2006 in het oosten en noorden van het land, heeft de ongelijkheden geaccentueerd die al voor de tsunami bestonden en door de tsunami nog versterkt werden.

Een laatste kritische bemerking betreft de positie van vrouwen. Er werd aanvankelijk te weinig aandacht besteed aan de bescherming van jonge meisjes en vrouwen in de kampen. De eigendomsrechten van weduwen of alleenstaande vrouwen waren niet goed geregeld en vrouwen kregen in het algemeen ook te weinig aandacht in de programma's die gericht waren op het herstel van de economische activiteiten. Het probleem was gekend maar de druk om snel veel geld uit te geven was zo groot dat gekozen werd voor 'gemakkelijke' bestedingen. Een voorbeeld hiervan is de massale verspreiding van nieuwe boten onder de (mannelijke) vissers. Er werden teveel kleinere boten voor visvangst in de kustwateren gegeven en daardoor werd de uitputting van de visreserves in die wateren nog versterkt. En er was geen vergelijkbare inspanning voor het leveren van economische *inputs* voor vrouwen die hun middelen van bestaan verloren hadden.

HERSTEL EN WEDEROPBOUW DOOR HET NATIONAL WORKERS CONGRESS

Het *National Workers Congress* of NWC is al sinds vele jaren een partner van Wereldsolidariteit. Sri Lanka telt vele tientallen geregistreerde vakbonden. Vele van die organisaties zijn verbonden met een politieke partij, een voordeel wanneer die partij aan de macht is maar een groot nadeel wanneer de politieke conjunctuur verandert. NWC vaart een politiek onafhankelijke koers.

NWC telt ongeveer 80.000 leden en is vooral aanwezig in de kleidingbedrijven die gevestigd zijn in de vrijhandelszones in Sri Lanka, in de thee- en rubber plantages en bij de vissers. NWC heeft daarnaast ook aandacht voor de situatie van het huishoudpersoneel (*domestic workers*) en van de migranten (*migrant workers*). Meer dan één miljoen Srilankanen leven in het buitenland. Veel hoger geschoolden zijn de voorbije tientallen jaren naar de VS, Canada, Australië of Groot-Brittannië getrokken. Door de burgeroorlog in het noorden en het oosten zijn daarnaast tienduizenden Tamils hun land ontvlucht om het statuut van politieke vluchteling te vragen. Maar de meerderheid van de Srilankanen die buiten hun land leven zijn arbeidsmigranten die voor twee of meer jaren naar het Midden-Oosten of de Golfstaten trekken om er laaggeschoold werk te doen. De meeste zijn vrouwen. NWC

overkoepelt in Sri Lanka 27 lokale verenigingen (*Migrant Workers Associations*) van mensen die zich voorbereiden op een vertrek of die teruggekeerd zijn. Daarnaast telt de organisatie ook nog 14 lokale verenigingen voor huishoudpersoneel (*Domestic Workers Associations*) dat in Sri Lanka zelf bij gegoede families werkt.

De samenwerking met NWC begon in de jaren 1970. Met de steun van Wereldsolidariteit kon NWC vormingscentra in vijf steden in Sri Lanka inrichten. Vanuit deze centra wordt de vakbondswerking gecoördineerd maar ze bieden ook plaats aan pre- en naschoolse activiteiten voor kinderen van de leden van NWC en worden gebruikt voor beroepsopleidingen die NWC voor haar leden organiseert. Aan één van deze centra is een home verbonden voor jonge vrouwen die in de vrijhandelszone nabij de hoofdstad Colombo werken. Wereldsolidariteit ondersteunde verder de werking van NWC rond het respect voor de internationale arbeidsnormen en de dienstverlening aan Srilankanen die als migranten in het buitenland gaan werken of teruggekeerd zijn.

Het was dan ook vanzelfsprekend dat Wereldsolidariteit onmiddellijk reageerde toen NWC hulp vroeg voor leden die door de tsunami getroffen waren. Het voorstel voorzag initiatieven op verschillende vlakken:

- Huisvesting, met huurhulp in een eerste fase en daarna herstel van beschadigde woningen en bouw van nieuwe woningen
- Herstel van het economisch potentieel en de inkomensverwervende mogelijkheden van de gezinnen door steun voor de oprichting van micro bedrijfjes (*income generating activities*) en vakopleidingen (*vocational training*)
- Opbouw van lokale capaciteiten door vorming van verantwoordelijken van NWC in de formulering van noden en het beheer van projecten, en door vorming en actie voor het voorkomen van misbruik van kinderen en vrouwen (*Preventing trafficking*)

De tsunami teisterde vrijwel alle kusten van Sri Lanka maar sloeg vooral toe in het zuiden, het oosten en het noorden van het eiland. NWC stelde tussenkomsten voor in vier districten (een district in Sri Lanka is te vergelijken met een provincie in België): in Kalutara-Beruwela, het meest zuidelijke district van de westelijke provincie, en in de districten Galle, Matara en Hambantota in de zuidelijke provincie. In Beruwela heeft NWC een vormingscentrum (*Fisheries Community Development Centre*) en is het zeer actief bij de vissersfamilies. In de zuidelijke provincie heeft NWC een vormingscentrum in Kogalla en werden arbeiders/sters uit de vrijhandelszone en opnieuw vissers getroffen.

GOED BESTUUR – BEHOEFTE IDENTIFICEREN, PRIORITEITEN VASTLEGGEN EN PROJECTEN BEHEREN

Het programma dat NWC door Wereldsolidariteit liet financieren werd als volgt gestuurd. Een nationale werkgroep, de *Task Force* was de eindverantwoordelijke voor de planning, de organisatie, de coördinatie en de opvolging van alle activiteiten. Ze vergaderde maandelijks en bestond uit de negen leden van het nationaal

Visser en zijn gezin staan bij wat van hun woning rest nadat de tsunami in Payapalla moordend heeft toegeslaan.

bestuur, vertegenwoordigers van de vier districten waar concrete initiatieven voorzien waren en enkele deskundigen. Twee technische werkgroepen, de eerste voor huisvesting en ruimtelijke ordening en de tweede voor beroepsopleiding, microkrediet en het bevorderen van micro-ondernemingen, moesten de Task Force adviseren.

De Task Force benoemde een coördinator voor de uitvoering van het programma en Wereldsolidariteit stelde samen met NWC ook een coördinator aan. Beide coördinatoren gingen regelmatig op het terrein om de contacten met de districten te onderhouden en ze volgden ook een aantal activiteiten (korte seminars en langer durende beroepsopleidingen).

In de districten speelden de *District Committees* een belangrijke rol in de uitvoering van het programma. Ze waren samengesteld uit leiders (betaalde secretarissen) en militanten van de vissersvakbond, de bedrijven in de vrijhandelszone, vertegenwoordigers van de verenigingen voor migranten en van de vrouwen- en jongerencommissies. In Kogalla en Beruwela werden ook lokale comité's opgericht waarin naast vertegenwoordigers van NWC ook externe deskundigen zoals een vertegenwoordiger van Jeugdbescherming (*Child Welfare Officer*) en van de lokale overheid (*Divisional Secretariat*) zitting hadden. In een eerste fase stelden de beroepskrachten van NWC (*district officers*) via veldonderzoek een lijst op van de getroffen leden en hun noden en verzekerden zich van de waarachtigheid van de aanvragen tot steun. Daarna werd en prioriteiten vastgelegd: alleenstaande vrouwen met kinderen ten laste kregen voorrang, daarna kwamen de andere leden en personeelsleden van NWC. De districtcomité's zagen ook toe op de uitvoering van de tussenkomsten op lokaal vlak (zie verder: bouw of herstelling van een woning, inschrijving voor een vormingscursus, uitbetalen van een gift voor het starten van een microbedrijfje).

De leden van de Task Force en van de District Committees (15 mannen en 17 vrouwen in totaal) volgden een tweedaagse opleiding. Daarin kwamen volgende thema's aan bod: het identificeren van noden en het opstellen van verslagen, het mobiliseren van de aanwezige mogelijkheden in een lokale gemeenschap, goed bestuur en openheid in hulp- en heropbouwwerk, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, het geven van psycho-sociale ondersteuning en het belang van beroepsopleidingen en het ondersteunen van economische initiatieven van de getroffen leden. Lesgevers werden gevonden in het Ministerie van Sociale Zaken, de Sri Lankaanse tak van *Transparency International* en enkele NGO's. In de loop van het programma werden kleinere bijeenkomsten gehouden, met de district officers van NWC en met begunstigden, om de impact van de tussenkomsten te toetsen.

Huisvesting

Het spreekt voor zich dat vooral in de eerste maanden na de ramp huisvesting als de belangrijkste prioriteit werd gezien. Na de inventarisatie van de noden werden drie tussenkomsten voorgesteld: huurhulp voor 50 gezinnen, herstelling van 50 woningen en nieuwbouw van 25 woningen. Prioriteit werd gegeven aan leden van NWC die tot een van de volgende categorieën behoorden: gezinnen die in kampen leefden, families waarvan één van de ouders overleden was en vooral gezinnen met een vrouw als gezinshoofd, en daarna families met kinderen of oudere personen ten laste.

Pradeep Udayakumara is nu 25 jaar. Hij werkt bij Polytex in de vrijhandelszone van Kogalla en is sinds 2001 lid van NWC. Hij woont in het huis op de foto met zijn vader en moeder en nog vier zusters. Het huis ligt op hoogstens 50 m van de zee, enigszins beschermd door een aarden wal van ongeveer 1,5 m hoogte.

In 2004 vluchtte de hele familie na de eerste (kleinere) vloedgolf het binnenland in. In de paniek is hun zus Nirosha, toen 19 jaar, gevallen en verdronken. Ze verbleven met de hele familie enkele dagen op het terrein van een boedhistische tempel en daarna in een tentenkamp dat beheerd werd door de Groene Halve Maan van Koeweit (het Rode Kruis van islamitische landen).

Na één jaar kregen ze de toelating om hun huis terug op te bouwen. De overheidsbeslissing daartoe liet lang op zich wachten omdat de overheid in een eerste reactie bouwen in een zone van 200 m van de kust verboden had. Met steun van NWC hebben zij hun huis terug opgebouwd en met hun spaargeld een verdieping gebouwd. Daar slapen ze nu, uit angst voor een nieuwe tsunami.

De boot waarmee de vader ging vissen, werd door het water meegesleept. Ze werd op honderd meter van de kust teruggevonden. De boot zelf was totaal verwoest maar de motor kon gerecupereerd worden. Met een gift van 25.000 Rupees van NWC kon de motor hersteld worden. SOS Malta leverde een nieuwe boot.

Shani Dhammika is nu 24 jaar. Ze werkt bij Kogalla Star Garments in de vrijhandelszone in Kogalla en ze is een actief lid van NWC. Haar vader is door een raadselachtige oorzaak – zij geloven dat hij in zijn jeugd uit jaloezie vergiftigd werd door een oom – nu al jaren werkonbekwaam.

In 2004 woonden zij in een huis dat door de tsunami zwaar beschadigd werd. Zij verbleven zes maanden in een tent op het terrein van een tempel en daarna (voorlopig) in hun oude huis. Met steun van NWC bouwden zij een eenvoudig nieuw huis.

Ramesh Pushakumari is nu 34 jaar. Hij werkt bij Damar Garments in de vrijhandelszone in Kogalla en is lid van NWC. Toen de tsunami de kust van Sri Lanka overspoelde woonde hij met zijn vrouw – toen zeven maanden zwanger van hun eerste kind – en zijn moeder in een huis dichtbij de zee. Het huis werd totaal verwoest en de familie leefde twintig maanden in een kamp. Ze sloten een lening af voor de aankoop van een stuk grond op 1 km van de zee in Dadalla, een deelgemeente van Kogalla. Met geld van NWC bouwden zij daarop een eenvoudig huis. Ramesh en zijn vrouw kregen sindsdien een tweede kind.

Er was **huurhulp** voorgesteld voor 50 families maar uiteindelijk werd steun gegeven aan 58 families: 24 gezinnen met een man als gezinshoofd en 34 met een vrouw als gezinshoofd ontvingen gedurende gemiddeld zes maanden steun om hun huur te betalen. Huurhulp was van belang om families toe te laten zo vlug mogelijk de tijdelijke opvangkampen te verlaten. In die kampen was de hygiëne slecht (geen privacy, te weinig betrouwbaar water, te weinig toiletten, enz.) en werden ook al snel gevallen van misbruik van kinderen en vrouwen gemeld. Huurhulp was nodig omdat vele families hun middelen van bestaan verloren hadden en zelf geen huur konden betalen. Dankzij de huurhulp konden zij de kampen verlaten en hun aandacht vestigen op het vinden van werk of het volgen van een beroepsopleiding.

NWC voorzag daarnaast het **herstellen** van 50 woningen en **nieuwbouw** van 25 woningen. Uiteindelijk werden slechts 15 woningen hersteld en 12 nieuwe woningen gebouwd. De verklaringen hiervoor zijn:

- De stijging van de prijzen van bouwmaterialen en van de lonen van bouwvakkers als gevolg van de algemene inflatie - in Sri Lanka stegen de prijzen jaarlijks met 15 tot 20 procent en recent zelfs 25 procent. Een andere oorzaak van prijsstijgingen was de afschaffing door de regering van de subsidie voor cement. Daardoor steeg de kostprijs voor een bescheiden woning van 4 à 500.000 Rupees in 2005 tot 900.000 Rupees in 2008 (ongeveer 5.000 euro) en moest de planning noodgedwongen naar beneden toe herzien worden.
- Al snel kwamen vanuit de districtcomité's signalen dat er ook andere noden waren m.n. op het vlak van het herstel van de bestaansmiddelen van de gezinnen. Indien alle middelen voor huisvesting gebruikt zouden worden, was het slechts mogelijk om vijftig tot zestig gezinnen te helpen. Met een andere verdeling van de middelen kon misschien meer effect bereikt worden en daarom werd beslist minder geld voor huisvesting te voorzien: leden die geen huurhulp of hulp bij herstelling of nieuwbouw konden krijgen, kwamen voor andere tussenkomsten in aanmerking.

De beschikbare middelen werden dus herschikt: tussen april 2005 en december 2005 werd 64 procent voor huisvesting gebruikt (in de eerste maanden vooral huurhulp) maar over de volledige duur van het programma (tot september 2008) werd 39 procent aan

Alexander Cooray is nu 54 jaar en nachtwaker in het vormingscentrum (*Fisheries Community Development Centre*) van NWC IN Beruwela.

Voor de tsunami woonde hij bij zijn broer en diens familie in Katakurundi, een kustgemeente op 12 km van Beruwela. Na de tsunami gaf zijn nicht hem een stuk land en met steun van NWC werd daarop een huis gebouwd. Het huis heeft een bewoonbare oppervlakte van ongeveer 30 m², kleiner dan de standaardhuizen van 40 tot 45 m², maar groot genoeg voor een man die alleen woont. Hij krijgt af en toe bezoek van zijn nicht.

De Task Force van NWC heeft met deskundige hulp een maquette gemaakt voor nieuw op te richten gezinswoningen.

Ryanthika en Dickman woonden vroeger in een huis dichtbij de zee, met vier kinderen en de ouders van Ryanthika. Dickman was visser en lid van de bemanning op één van de boten die door NWC beheerd worden. Op het moment van de tsunami was hij op zee.

De familie leefde twee jaren in een kamp. Toen konden ze met hun spaargeld een klein stuk land kopen (ongeveer 120 m²). Met steun van NWC werd daarop een huis gebouwd. Ze wonen daar nu met acht personen: het echtpaar, de moeder van Ryanthika, de oudste zoon die inmiddels getrouwd is en zijn vrouw, en nog drie andere kinderen.

Door hartproblemen kan Dickman niet meer naar zee. De boten blijven 25 tot 30 dagen op zee en de bemanning werkt dan 18 uren per dag, dikwijls bij zeer ruwe zee. Dat regime is voor Dickman met zijn hartproblemen te zwaar geworden. De familie leeft nu van kleine jobs van de twee middelste kinderen: ze werken visverkopers in een stalletje langs de Galle Road, de hoofdweg van Colombo naar het zuiden. De jongste zoon kreeg een studiebeurs en volgt nu een technische opleiding in Colombo. Ze hopen dat hij binnen enkele maanden een goede job als mecanicien zal vinden en dan het familie-inkomen substantieel verhoogt. Maar tot zolang kan de oudste zoon met zijn vrouw het vaderlijk huis uit familiale solidariteit niet verlaten.

Ze zijn blij met hun nieuwe huis maar omdat ze niet veel spaargeld hadden, konden ze enkel een goedkoop stuk land kopen dat redelijk geïsoleerd ligt. De waterleiding ligt tot op 60 m van het huis maar de maatschappij wil de investering niet doen die nodig is om het huis van Dickman en Ryanthika aan te sluiten. De familie moet dus water halen bij de burens. Daarenboven blijft er in de kleine tuin een grote plas water staan, een broeihaard voor muskieten. Er is 15.000 Rupees nodig (aan de wisselkoers van november 2009 ongeveer 90 euro) maar de familie heeft nu geen spaargeld om dat werk te laten uitvoeren.

huisvesting besteed en bijna evenveel (38 procent) aan steun aan economische activiteiten en beroepsopleidingen.

Herstellen van woningen en nieuwbouw kon slechts met veel vertraging starten en dat zowel bij de NGOs als bij de overheid. In december 2005 werd in het eerste regeringsverslag gemeld dat slechts 2.164 woningen op een totaal van 49.233 beschadigde en vernielde woningen terug bewoonbaar waren en dat daarvan slechts 930 effectief in gebruik waren genomen. De eerste hulpfondsen kwamen pas enkele maanden na de ramp toe maar de voornaamste oorzaken waren toch onduidelijkheden over het eigendomsrecht en de bouwvoorschriften van de regering. Vele families hadden in de vloedgolf al hun papieren verloren en konden hun eigendomsrecht over grond en woning niet of moeilijk bewijzen. Ze moesten juridisch advies krijgen om hun rechten te laten vastleggen en in elk geval werd pas met de herstelling of de nieuwbouw begonnen als het eigendomsrecht onomstootbaar

vast lag. Daarnaast was er gedurende maanden grote onduidelijkheid over de bouwvoorschriften. De regering had onmiddellijk na de ramp gezegd dat er niet meer mocht gebouwd worden in een zone van 200 m van de kust maar deze beperking werd later versoepeld.

Onzekerheden over het eigendomsrecht troffen vooral gezinnen met een vrouw als gezinshoofd. De meeste gronden voor nieuwbouw waren eigendom van de staat. De wetgeving in Sri Lanka discrimineert echter tegenover vrouwen omdat de man duidelijk als gezinshoofd wordt gezien. In sommige gevallen werden vrouwen van hun grond verdreven omdat zij hun eigendomsrecht niet konden bewijzen. Het gebrek aan bewijzen van hun eigendomsrecht maakt het voor vrouwen ook moeilijk om een eigendom in te brengen bij een bank als onderpand voor een lening.

De gezinnen werden betrokken bij herstelling of nieuwbouw en leverden ook een eigen bijdrage. In sommige gevallen konden zij van hun spaargeld een grond kopen of werden daarbij geholpen door hun familie. In bijna alle gevallen leverden ze handenarbeid, bijvoorbeeld voor het opruimen van de schade of het bouwklaar maken van de grond. Voor de nieuwbouw werkte NWC met een typewoning maar de gezinnen konden met eigen middelen veranderingen of verbeteringen met de aannemer onderhandelen.

De nieuwe woningen zijn eenvoudig maar goed afgewerkt. Een standaard familiewoning is 45 tot 50 m² groot, met een living van 25 tot 30 m² en twee (kleine) slaapkamers. De kookruimte is soms binnenshuis, soms buiten onder een afdak. De kwaliteit van de woningen is naar Srilankaanse normen goed en mag zeker vergeleken worden met andere projecten. Er zijn gevallen bekend van bouwprojecten waar na enkele jaren al een vierde van de woningen hersteld moeten worden omdat de aannemers te vlug werkten of minderwaardige materialen gebruikt hebben.

Steun voor micro bedrijven en beroepsopleidingen

Al heel snel na de tsunami werd duidelijk dat er ook iets moest gebeuren om mensen te helpen opnieuw werk te vinden en een inkomen te verdienen. De districtcomité's drongen aan om leden van NWC te ondersteunen die materialen of werktuigen kwijt geraakt waren en om beroepsopleidingen te organiseren, een activiteit waarmee NWC ervaring had. Er werden twee tussenkomsten gepland:

- Het geven van microkredieten of giften om leden toe te laten hun vroeger werk voort te zetten of een nieuw microbedrijf te starten.
- Het organiseren van beroepsopleidingen.

Er werd gepland om aan 100 gezinnen een **microkrediet** of een **gift** toe te kennen. Uiteindelijk werden 19 microkredieten toegekend en ontvingen 62 gezinnen een toelage om een microbedrijf te starten. Bij die 81 begunstigden waren 49 mannen en 32 vrouwen; zij ontvingen gemiddeld 20.000 Rupees. De selectie gebeurde door de technische werkgroep voor microbedrijven en beroepsopleidingen, opgericht door de Task Force. Kandidaten werden voorgedragen door de districtcomité's. Al heel snel realiseer-

Wasantha is nu 36 jaar. Hij heeft een zuster die bij Polytex in de vrijhandelszone van Kogalla werkt. Dankzij die zuster kwam hij in contact met NWC. Tot voor twee jaar werkte hij als dagloner wanneer hij werk kon vinden. Dat lukte niet eens de helft van de tijd en dus was hij meestal werkloos. Hij volgde in 2005 een tweedaagse opleiding om zelf een klein bedrijfje op te starten. Na die opleiding begon hij kruiden te malen en te verpakken. Hij levert nu aan winkels in Matara en ook meer naar Colombo toe, tot in Galle. De pakjes gemalen curries zien er goed verzorgd uit maar wie het kruidige Srilankaanse eten kent, weet dat je er best zuinig mee omspringt.

Ravi is 23 jaar. Voor de tsunami werkte hij af en toe als visser en als hulpkracht bij het lossen van de vangst wanneer de boten terug in de haven kwamen. Maar uit schrik voor de zee en een nieuwe tsunami wilde hij liever ander werk doen. Hij volgde in 2006 een drie maanden durende beroepsopleiding en vond daarna werk als onderhoudsmecanici bij Unicellar (koeltechniek) in de vrijhandelszone. Hij verdient nu 25.000 Rupees per maand (ongeveer 150 euro) en dat is in Sri Lanka toch al een meer dan gemiddeld inkomen.

de NWC zich dat werken met microkredieten een bijzondere expertise vereist die men niet in huis had. Verder moest men vaststellen dat de ontleners te weinig verdienden om het krediet terug te betalen. Er werd dan ook beslist om geen terugbetaling van de reeds toegestane leningen te vragen, de leningen om te zetten in giften en voortaan enkel met giften te werken.

De begunstigden volgden een opleiding van één of twee dagen, een *Awareness Programme on Small Business Development*. Er werden tien opleidingen georganiseerd met in totaal 64 deelnemers (39 vrouwen en 25 mannen). De klemtoon tijdens deze dagen lag op elementaire vaardigheden om een microbedrijfje te beheren, op een minimale kennis van de potentiële markt en op attitudes. De microbedrijven zijn vooral te situeren in volgende sectoren: drogen van vis (zeven vrouwen) en herstellen van netten en ander vismateriaal (vijftien mannen maar toch ook zes vrouwen), ambulante visverkoop per fiets (zestien mannen) en kleine naaiateliers (vijftien vrouwen).

De **beroepsopleidingen** (*Skills Development*) kenden een groot succes. In de eerste periode (april 2005 tot december 2006) werden 200 cursisten voorzien maar uiteindelijk waren er 269 deelnemers. Tijdens de volledige duur van het programma (tot en met juli 2008) volgden 773 deelnemers een beroepsopleiding. Zestig procent van de deelnemers waren vrouwen. Een cursus duurde vier tot zes maanden en de deelnemers kregen een certificaat, op voorwaarde van te slagen in een eindproef. Er werden cursussen georganiseerd in het werken met een PC (vooral vrouwen), herstellen van boten en van buitenboordmotoren (enkel mannen),

Tusitha is 27 jaar en visser. Zijn vrouw werkt bij Kogalla Star Garments in de vrijhandelszone van Kogalla. Zijn vader is weduwnaar en woont bij het gezin in. Tusitha kreeg van NWC 25.000 Rupees (ongeveer 150 euro). Met dat geld kocht hij een stuk land van een halve hectare en plantte thee. Zijn vader plukt nu thee en verkoopt die. Hij heeft op die manier een minimum inkomen en draagt bij in het onderhoud van het gezin.

Kapilla is 40 jaar en visverkoper. Zijn vrouw werkt bij Polytex in de vrijhandelszone van Kogalla en is lid van NWC. Hijzelf verkocht vis in een klein stalletje langs de weg Galle-Matara. Dat stalletje verdween tijdens de tsunami. Het gezin kreeg van NWC 25.000 Rupees en investeerde die in zijn een nieuwe kleine visstand. Zij kochten een tank om de vis te bewaren en een motor om het water in die tank te laten circuleren en zo de gevangen maar nog levende vissen zuurstof te geven. Ze leven dan langer en kunnen verser verkocht worden. Dat levert Kapilla een hogere prijs op. Hij ziet nog uitbreidingsmogelijkheden. Met een lening van 50.000 Rupees zou hij een grotere stock vis kunnen kopen en een betere weegschaal en een set aangepaste messen. Maar hij ziet niet hoe hij aan dat geld zal komen want banken lenen niet aan mensen die geen waarborgen kunnen geven en ze rekenen hoge interesten van 25 procent en meer.

Pryanthi woont in Wadduwa, een klein kustdorp tussen Kallutara en Beruwela. Hij kreeg van NWC 10.000 Rupees, genoeg om zijn fiets te vervangen die in de tsunami verdween. Hij kan nu over een grotere afstand zijn vis verkopen, tot in de kleine dorpjes die op enkele kilometer van de kust liggen. Zijn huis werd door de tsunami volledig verwoest maar voor de heropbouw moest hij geen beroep doen op NWC. In Wadduwa werden heel wat woningen hersteld of nieuw gebouwd door de Amerikaanse NGO World Vision en ook Pryanthi werd door hen geholpen.

Dareshani is een man van 54 jaar. Voor de tsunami reeds hij met een gehuurde threewheeler. Maar omdat vele Srilankanen op die manier aan de werkloosheid proberen te ontsnappen, is het moeilijk daarmee een goed inkomen te verdienen. Daarom volgde hij een beroepsopleiding in bouwtechnieken en bekwaamde zich als metsers. Hij werkte enkele jaren als zelfstandige onderaannemer voor NGOs die na de tsunami huizen bouwden of herstelden. Met de winst kocht hij nu zelf een *threewheeler*, een populair en relatief goedkoop vervoermiddel in Sri Lanka, een scooter met een motor van 150 cc die plaats biedt aan twee tot drie personen. Hij werkt nu afwisselend als metsers (dagloner bij kleine aannemers) en als chauffeur, als hij geen opdrachten voor metselwerk heeft.

Premalatha Silva is een vrouw van 51 jaar. Haar man was visser en is tijdens de tsunami verdronken. Ze hadden zes kinderen: vijf dochters zijn ondertussen getrouwd, ze woont nog samen met haar enige zoon. Ze volgde een training in Cooking in het vormingscentrum van NWC in Beruwela. Ze kookt thuis maaltijden op een houtvuur en verkoopt die huis-aan-huis. Ze heeft nog plannen: als ze een kleine lening van 30.000 Rupees zou kunnen krijgen, zou ze een gasvuur kopen en een aantal plastic doosjes om de maaltijden in te verpakken. Ze denkt dat die verpakkingen een succes kunnen worden. Nu worden de maaltijden in oude kranten verpakt en daarvan krijgen de bureelbedienenden die op weg naar hun werk een rice and curries voor 's middags kopen vettige vingers. En die belangrijke dossiers in hun aktetas worden ook smerig. Als ze de maaltijden in kleine doosjes zou verkopen, denkt ze veel meer klanten te kunnen aantrekken.

Bij de wederopbouw steken de slachtoffers en hun gezinnen zelf ook de handen uit de mouwen.

kleren maken (enkel vrouwen en vooral gericht op tewerkstelling in de vrijhandelszone van Kogalla), kleine herstellingen van elektrische installaties, metsen, loodgieterij, kleine herstellingen aan auto's, herstellen van airconditioning, herstellen van fietsen en bromfietsen en bakken van cakes en taarten. Als lesgevers werden ervaren technici of instructeurs van de overheid ingeschakeld.

Vooraleer een cursus te organiseren werden de bedrijven in het district bevestigd over hun behoeften aan arbeidskrachten. Daarna werd een opleiding georganiseerd die uit drie delen bestond. In de vormingscentra van NWC in Beruwela of Kogalla werd een theoretische inleiding gegeven, gevolgd door een inleiding tot de praktijk; daartoe werden indien nodig machines in de centra gebracht. Ten slotte volgde een leertijd in een bedrijf (een on the job training als trainee) – betaald aan een minimumloon van ongeveer 6.000 Rupees per maand plus meestal maaltijden en soms verblijf. De meeste *trainees* konden na hun opleiding in het bedrijf blijven werken en kregen na zes tot twaalf maanden het normale loon. Maar dat was jammer genoeg niet altijd het geval. Ook in Sri Lanka gebeurt het dat werkgevers jongeren aan de deur zetten na de leertijd, wanneer ze recht krijgen op het sectorale minimumloon dat in de loonraden (*wage boards*) tussen vakbonden en werkgevers onderhandeld is.

NWC organiseerde deze opleidingen met een dubbele doelstelling. Uiteraard wilde NWC trainingen organiseren die een reële kans op tewerkstelling boden. Dat lukte redelijk want tussen 60 en 70 procent van de cursisten vonden werk, dikwijls aan een hoger loon dan voor de tsunami. De gevolgde methode, eerst peilen naar de behoeften aan arbeidskrachten bij de werkgevers en pas dan organiseren, zal daar zeker toe bijgedragen hebben. Verder is het technisch en beroepsonderwijs in Sri Lanka absoluut onderontwikkeld en vertrekken goede vakmannen en -vrouwen dikwijls naar de Golfstaten omdat ze hopen daar meer te verdienen. Jongeren met een minimale beroepsopleiding vinden dus gemakkelijk werk. Ten tweede hoopte NWC een voet in huis te krijgen in de bedrijven waarin de cursisten na de opleiding zouden gaan werken. Ook hierin kende NWC een zeker succes: de vakopleidingen zouden als bijkomend resultaat gehad hebben dat de vakbond ongeveer 3.000 leden heeft gewonnen en in 14 bijkomende bedrijven actief is en door het management erkend wordt.

Het programma van *Skills Development* gaat nog steeds door. Er worden nu jaarlijks nog een tiental opleidingen georganiseerd, meestal in de thee- en rubberplantages voor jongeren die voortijdig de school verlaten hebben en werkloos zijn.

Het voorkomen van misbruik van kinderen en vrouwen

In de eerste maanden na de tsunami woonden vele families in opvangkampen of tijdelijke woningen. Daar waren *kinderen en jonge meisjes bijzonder gevoelig voor misbruiken (Trafficking of Women and Children)*. Trafikanten stelden goedbetaalde jobs in de vrijhandelszones of in de steden in het vooruitzicht of beweerden als tussenpersonen te kunnen zorgen voor werk in het Midden-Oosten. Het gebeurde ook dat families in kampen op een zekere

afstand van hun woonplaats ondergebracht werden en dat de kinderen als gevolg daarvan niet in een school ingeschreven waren. En uiteraard was er ook seksueel misbruik.

De tussenkomsten van NWC waren vooral gericht op informatie en sensibilisering. Ter gelegenheid van de Internationale Dag van het Kind werd in oktober 2005 een tekenwedstrijd voor kinderen georganiseerd – meer dan duizend tekeningen werden in het centrum in Dehiwela getoond. Er werden negen bijeenkomsten in de kampen georganiseerd, met telkens 40 tot 50 deelnemers. Met straattoneel en kleine pamfletten werden de bewoners van deze kampen gemobiliseerd. Tijdens deze bijeenkomsten werd informatie over trafficking gegeven en werd de oprichting van een waakzaamheidscomité of *watch group* voorgesteld. Deze groepen bestaan nu nog steeds en worden gestuurd door een ambtenaar van de regionale overheid, met medewerking van ambtenaren van sociale departementen en NGOs.

De campagne tegen misbruik van kinderen en vrouwen loopt nog verder. Er blijven problemen met kinderarbeid en kinderen die bedelen, niet zozeer meer door de tsunami maar door de hoge werkloosheid en de crisis in toerisme en visserij. Vooral op de thee- en rubberplantages verlaten veel kinderen op jonge leeftijd de school. Ze worden dan naar Colombo en andere grote steden gestuurd om er als huishoudhulp te werken. NWC voert samen met vele andere organisaties een campagne om een leerplicht tot 16 jaar in te stellen en tegelijk meer scholen te bouwen om de stroom van nieuwe studenten dan op te vangen.

CONCLUSIES – STERKTEN EN ZWAKTEN VAN HET PROJECT EN IMPACT OP HET NATIONAL WORKERS CONGRESS

We beginnen dit laatste deel met een verwijzing naar de conclusies van de evaluatierapporten die we in het eerste deel van deze brochure hebben besproken. Hulp kreeg een 'voldoende' of een 'onderscheiding' als ze steunt op:

- Initiatieven die lokaal ingeplant zijn en het vertrouwen van de getroffen bevolking genieten
- Een geïntegreerde benadering volgt, d.w.z. dat de verschillende aspecten van de situatie van de hulpbehoevende gezinnen onder ogen genomen worden
- Objectieve criteria gebruikt om de meest hulpbehoevenden te identificeren
- De positie van vrouwen versterkt
- Rekening houdt met lokale normen en beschikbare hulpmiddelen
- Vorming of economische initiatieven aanbiedt die toekomstgericht zijn.

Het tsunami-programma van NWC was een miniproject, zeker in vergelijking met de middelen en de schaal waarop internationale organisaties zoals UNDP of UNICEF en internationale NGOs zoals Caritas of Oxfam konden werken. NWC was daarenboven niet bijzonder voorbereid om in een noodsituatie op te treden en de

behoeften, ook als ze zich enkel tot de noden van haar leden beperkte, overtroffen zeker vele malen de beschikbare middelen. Maar als we de resultaten van NWC toetsen aan de criteria voor welslagen uit de vorige paragraaf, kunnen we besluiten dat het programma vrij goed uitgevoerd werd. Het was niet perfect maar perfectie is niet van deze wereld.

De benadering van Wereldsolidariteit en NWC beantwoordde in elk geval aan het voornaamste evaluatiecriterium: een goed project moet, ook al in de fase van de noodhulp, zoveel mogelijk steunen op lokale kennis en capaciteiten en ze moet lokale groepen in staat stellen zo snel mogelijk hun gewone leven terug op te nemen. NWC had het voordeel dat de organisatie goed ingeplant is in de districten waar de hulpacties doorgingen en het vertrouwen van haar leden geniet. De hulpactie kaderde dus in een duurzaam lokaal initiatief.

De strategie om ter plaatse met twee coördinatoren te werken heeft ook bijgedragen tot het welslagen van het project. Hoewel kon gevreesd worden dat hierdoor vertragingen en tegenstrijdigheden in de besluitvorming zouden optreden, is gebleken dat dit niet het geval was. De coördinator van NWC heeft ertoe bijgedragen dat de doorstroming van informatie in beide richtingen (van de stuurgroep naar de comités in de districten en van de districten terug naar de top) goed verliep en ook dat de nodige samenwerking met lokale overheden werd gezocht. De coördinator van WSM bracht de expertise van externe deskundigen in en speelde ook een rol in het vormingsproces van de leden van stuurgroep en districtcomités op het vlak van methodiek (PME of *planning-monitoring-evaluation* benadering) en in de evaluatie van de acties. De externe coördinator werd ook na het beëindigen van het tsunamiproject door NWC ingeschakeld voor adviezen en *consultancy* opdrachten. Daaruit kan afgeleid worden dat de strategie om met een dubbele coördinatie te werken succesvol was, op voorwaarde dat beiden voldoende ruimte krijgen om een inbreng te doen en dat er tussen beiden goede afspraken gemaakt worden.

Verder kunnen we zeggen dat een geïntegreerde benadering gevolgd werd, met tussenkomsten om de eerste nood te lenigen (huurhulp), tussenkomsten voor wederopbouw (herstelling van huizen en nieuwbouw) en tussenkomsten die gericht waren op ontwikkeling op langere termijn (steun aan microbedrijven en beroepsopleidingen). De beschikbare middelen werden gespreid over de verschillende tussenkomsten zodat een groot aantal gezinnen bereikt werd: 85 gezinnen met huurhulp of financiële steun voor de herstelling van hun woning of voor nieuwbouw, ongeveer 850 gezinnen voor het starten van een micro bedrijf of het verhogen van hun beroepskennis, daarnaast nog eens enkele honderden gezinnen tijdens initiatieven ter voorkoming van misbruik van vrouwen en kinderen. Als we aannemen dat per gezin 3 tot 4 personen uit een tussenkomst voordeel halen maar ook dat er een zekere overlap was (gezinnen kregen huurhulp en iemand nam deel aan een opleiding) kunnen we zeggen dat zeker 3.000 tot 3.500 mensen een of andere vorm van hulp gekregen hebben.

Gezinnen voor wie geen hulp voor huisvesting beschikbaar was, kregen voorrang voor steun aan economische initiatieven of voor beroepsopleidingen. Er werd rekening gehouden met de positie van vrouwen en er werd gebruik gemaakt van lokaal beschikbare hulpmiddelen bijv. bij de herstelling of nieuwbouw van woningen. Bij het vastleggen van de prioriteiten waren de voorstellen van de districtcomité's doorslaggevend; daarin zaten verantwoordelijken van de lokale vakbondsafdelingen en militanten uit bedrijven en raden van jongeren en vrouwen.

Bij het verlenen van steun voor microbedrijven en de organisatie van beroepsopleidingen werd geprobeerd rekening te houden met de overlevingskansen van het microbedrijf of de tewerkstellingskansen van een beroepsopleiding. Voorstellen om een microbedrijf te beginnen werden beoordeeld door externe deskundigen en de initiatiefnemers werden aangemoedigd een korte business training te volgen. Een zwakte hier is dat vele van die microbedrijven ook na de steun van NWC enkel een aanvulling van het gezinsinkomen opleveren en dikwijls niet voldoende zijn voor een volwaardig inkomen. Sommige bedrijfjes hebben wel een zeker uitbreidingspotentieel en de initiatiefnemers hebben daarvoor ook goede ideeën maar ze kunnen niet het bankkrediet krijgen dat voor die uitbreiding nodig is.

Voor de beroepsopleidingen werd eerst een elementair marktonderzoek gedaan bij werkgevers uit de regio. De succesgraad van deze opleidingen, het percentage van de cursisten dat werk vond, ligt vrij hoog. NWC werd hierbij geholpen door het grote verloop van min of meer geschoolde arbeidskrachten in de formele be-

drijven en door het feit dat de organisatie al jarenlang beroepsopleidingen van korte duur organiseert. NWC kon dus terugvallen op zijn ervaring en routine en op de blijvende vraag naar arbeidskrachten met een elementaire opleiding voor traditionele beroepen in visserij en kledingindustrie. Maar als NWC met deze opleidingen verder gaat, moet de organisatie oog hebben voor veranderingen in de vraag naar arbeidskrachten en de opkomst van nieuwe activiteiten. Met name cursussen Engels en informatica moeten op een voldoende hoog peil staan om de cursisten kansen op de arbeidsmarkt te geven.

NWC heeft zijn geloofwaardigheid bij zijn leden vergroot en leden bijgewonnen. Dit effect is niet spectaculair en ook niet gelijk verspreid over het ganze eiland maar wel merkbaar in de zuidelijke provincie. Op lokaal en regionaal vlak werden duurzame contacten met overheidsinstellingen opgebouwd, vooral op het vlak van de beroepsopleiding en de bescherming van vrouwen en kinderen. In de zuidelijke provincie, vooral in de vrijhandelszone van Kogalla, heeft NWC leden gewonnen en de organisatie is nu in meer bedrijven dan voor de tsunami aanwezig. Een zwakte is dat dit effect tot nu toe beperkt blijft tot deze regio en weinig doorwerkt op het nationale niveau of in andere sectoren van de economie. Maar NWC heeft zich in elk geval kunnen profileren als een organisatie die op doeltreffende manier kleine projecten voor het verbeteren van de sociale en economische situatie van haar leden kan uitvoeren.

*Emiel Vervliet
voormalige lector aan de Sociale Hogeschool te Heverlee
14 december 2009*

De lokale vrouwenbeweging heeft de handen in elkaar geslagen: ze verzorgt opvang en eerste hulp en bemiddelt bij wederopbouw initiatieven ten voordeel van de meest kwetsbare gezinnen.

13 aanbevelingen vanuit tsunami-ervaring

Ook al zijn we geen noodhulporganisatie, we gaan in bepaalde gevallen toch echt mobiliseren. Je laat je vrienden niet in de steek als het moeilijk gaat. Voorwaarde is wel steeds dat de lokale partners zelf operationeel kunnen zijn en iets voor hun leden of samenleving doen. Meestal zitten onze partners vooral in de wederopbouw, al kunnen ze er niet onderuit hun leden en families ook in de eerste fase van directe hulp te ondersteunen. Het verhaal van CWM-I is daar een sprekend voorbeeld van.

Noodhulp en wederopbouw: in beide gevallen ervaren we telkens opnieuw het belang om het plaatselijk middenveld een rol te geven. Hun terreinkennis en kennis van taal en samenleving maakt dat hun veelal kleinschalige aanpak voor de slachtoffers echt wel een duurzaam en wezenlijk verschil maakt.

- Lokale sociale bewegingen** kunnen zeker een belangrijke rol spelen in het proces van noodhulp en wederopbouw na een catastrofe. Onderzoek wijst uit dat ze een belangrijke meerwaarde hebben, zowel voor de kwaliteit van de interventies zelf als voor de duurzaamheid ervan. Zij zorgen ervoor dat de getroffen mensen de mogelijkheid krijgen en creëren om hun eigen lot in handen te nemen en hun eigen toekomst opnieuw uit te bouwen.
- Noodhulp (voedselhulp, medische zorgen, tijdelijk onderdak) vraagt een **specifieke expertise en materiële hulpmiddelen** die meestal niet bij onze partners aanwezig zijn. Onze partners kunnen wel ingeschakeld worden in de verdeling van noodhulp aan de eigen achterban maar hun belangrijkste bijdrage in deze fase van de hulpverlening ligt toch bij de belangenverdediging en de ondersteuning van gespecialiseerde noodhulporganisaties waar mogelijk.
- Onze partners moeten er mee over **waken dat de noodhulp effectief bij de hulpbehoevenden terecht komt** en correct en rechtvaardig verdeeld wordt. De eigen expertise inzake bemiddeling, rechtenverdediging, dienstverlening en sociale en politieke actie kan hier maximaal ingezet worden. Onze partners faciliteren de verdeling van hulp aan mensen die ervan uitgesloten (dreigen te) worden. Zij sturen de totstandkoming van een aangepaste regelgeving in het betrokken land/gebied aan en bewaken de toepassing ervan.
- Vanuit hun natuur richten zowel Wereldsolidariteit als haar partners – lokale sociale bewegingen – zich **best op de wederopbouw**.
- Voor het selecteren van begunstigden voor noodhulp en wederopbouwinitiatieven is het belangrijk een **lijst van criteria en prioriteiten op te maken**. Dit moet in samenwerking met de betrokkenen gebeuren. Bij de uitvoering moet onze partner zich strict aan die criteria en prioriteiten houden. Een doorgedreven monitoring moet toelaten om geselecteerde begunstigden ook via andere programma's (van de overheid of andere NGO's) te helpen en dan van de eigen lijst te schrappen.
- Lokale partners maken best **zelf een globaal programma voor noodhulp- en wederopbouw**, op basis van behoeften en eigen capaciteit. Pas daarna gaan ze na welke donor voor welk deel van dat programma kan aangesproken worden. Op die wijze behoudt de partner de controle over de globale noodhulp- en wederopbouw aanpak van de organisatie.
- Bij de opmaak van een programma voor wederopbouw kan best **enige flexibiliteit ingecalculiseerd worden**. Context en behoefte, noden en mogelijkheden kunnen in de loop van het wederopbouwprogramma soms snel wijzigen. Een te strakke planning van activiteiten en initiatieven over een langere termijn wordt dan een keurslijf dat niet voldoende beantwoordt aan de reële behoeften.
- Voor wederopbouw kunnen de partnerorganisaties zich best **toeleggen op die activiteiten die dicht bij hun 'core-business' liggen**: vorming en bewustmaking, rechtenverdediging, sociale economie-projecten, initiatieven rond sociale bescherming, dienstverlening, vorming om technische vaardigheden te verhogen en beroepsopleidingen. Ook organisatie-opbouw en -versterking horen daarbij. Organisatie en bescherming van bijzonder kwetsbare groepen (weduwen, wezen, ouderen, ...) behoren tot de mogelijkheden.
- In samenwerking met andere organisaties en gespecialiseerde diensten is het wenselijk om **voor de eigen getroffen leden ook in traumacounseling te voorzien**.
- Bij het ontwikkelen van een aanpak voor noodhulp en wederopbouw moet een keuze gemaakt worden tussen aanbodsgericht of vraaggericht werken. Zich baserend op de natuur van sociale organisaties **is de vraaggerichte aanpak aanbevolen**. In deze aanpak wordt uitgegaan van de vra-

gen van de belanghebbenden zelf (of een betere omschrijving!). Het effect daarvan blijkt veel duurzamer te zijn voor de organisatie en voor het project. Intens overleg met slachtoffers (en betrokken organisaties zoals beroepscentrales) is daarbij van groot belang zowel bij de opmaak als bij de uitvoering en evaluatie van het project.

11. Een zogenaamde 'Task Force' wordt opgericht om de specifieke projecten en/of programma's voor noodhulp en wederopbouw te plannen, op te volgen en te evalueren. **Deze Task Force is representatief samengesteld en wordt best versterkt met externe expertise** rond domeinen die niet tot de normale werkerreinen van de organisatie vallen. (Een voorbeeld: in Sri Lanka was dat het geval voor expertise inzake specifieke regelgeving rond bouwen en urbanisatie). Onderlinge controle en gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn erg belangrijk en moeten ingebed zijn in de gebruikelijke structuren en werkwijze van de organisatie.

12. Langlopende projecten van wederopbouw dienen van in het begin **voldoende flexibel geconcipeerd te worden**. De lokale context bij en na de rampenbestrijding verandert dermate snel dat vooropgezette resultaten voortdurend moeten kunnen bijgesteld worden. Een te gedetailleerd uitgewerkt project is dus niet wenselijk. Daarom is het beter te werken met regelmatig (bijv. halfjaarlijks) bijgestelde operationele plannen binnen het kader van vooraf afgesproken en wel omschreven doelstellingen.

13. **Netwerking tussen WSM-partners** (en met andere organisaties) is aangewezen en kan duurzaam versterkt worden.

Jef Van Hecken
29 maart 2010

